

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

**Druhý život Ruprechta Falckého v anglicky psané krásné
literatuře a historická realita**

The second life of the Rupert of the Rhine in English Belles-Lettres and
historical reality

Bakalářská práce

Autor: Jan Pavlisko
Studijní program: B0114A120001 Historie se zaměřením na vzdělávání
Studijní obor: Historie – Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Hradec Králové, 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Jan Pavlisko

Studium: F20BP0320

Studijní program: B0114A120001 Historie se zaměřením na vzdělávání

Studijní obor: Společenské vědy se zaměřením na vzdělávání, Historie se zaměřením na vzdělávání

Název bakalářské práce: **Druhý život Ruprechta Falckého v anglicky psané krásné literatuře a historická realita**

Název bakalářské práce AJ: The second life of the Rupert of the Rhine in English Belles-Lettres and historical reality

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce porovnává "dvojitý" život Ruprechta Falckého, syna českého "zimního" krále Fridricha Falckého. Ten společně se svojí rodinou utekl po porážce českého povstání do exilu roku 1620. Ruprecht Falcký se stal později významnou osobností a hrdinou anglické občanské války (1642–1651), v níž stanul na straně royalistů, jelikož byl synovcem samotného anglického krále Karla I. z rodu Stuartovců, který byl později popraven roku 1649. I když se jedná o postavu z anglosaského prostředí, má též vazby na České království. Cílem práce je metodicky postihnout obraz této známé osobnosti ve vybraných titulech anglicky psané krásné literatury vydané od počátku 3. tisíciletí a srovnat je s historickou realitou.

KOVÁŘ, Michal, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001.

LEWIS, Michael. *The History of the British Navy*. Londýn 1957.

MORGAN, Kenneth Owen. *Dějiny Anglie*. Třetí vydání. Přeložil Ivo ŠMOLDAS a kol. Praha 2010.

MUNCK, Thomas, *Dějiny sedmnáctého století*. Praha 2002.

SAWYER, Cheryl, *The Winter Prince*. New York 2007.

SPENCER, Charles, *Prince Rupert: The Last Cavalier*, Londýn 2007.

Zadávající pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Martin Šandera, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 25.4.2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Ondřeje Tikovského, Ph.D., a uvedl jsem všechny použité prameny a literaturu.

.....

V Hradci Králové dne 24. 4. 2023

podpis autora

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu práce, panu PhDr. Ondřejovi Tikovskému, Ph.D., za veškerou pomoc a laskavý přístup. Dále bych rád poděkoval své rodině a přátelům za pomoc a trpělivost.

Anotace

PAVLISKO, Jan, *Druhý život Ruprechta Falckého v anglicky psané krásné literatuře a historická realita*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové 2023, s. 48, Bakalářská práce.

Práce porovnává “dvojitý” život Ruprechta Falckého, syna českého “zimního” krále Fridricha Falckého. Ten společně se svojí rodinou utekl po porážce českého povstání do exilu roku 1620. Ruprecht Falcký se stal později významnou osobností a hrdinou anglické občanské války (1642–1651), v níž stanul na straně royalistů, jelikož byl synovcem samotného anglického krále Karla I. z rodu Stuartovců, který byl později popraven roku 1649. I když se jedná o postavu z anglosaského prostředí, má též vazby na České království. Cílem této bakalářské práce je metodicky vhodně postihnout obraz této známé osobnosti ve vybraných titulech anglicky psané krásné literatury vydané od počátku 3. tisíciletí a srovnat jej s historickou realitou, která vychází z odborné literatury.

Klíčová slova: Ruprecht Falcký; anglická občanská válka; 17. století; České království; historická komparace

Anotation

PAVLISKO, Jan, *The second life of the Rupert of the Rhine in English Belles-Lettres and historical reality*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové 2023, pp. 48, Bachelor Degree Thesis.

This thesis compares the "double" life of Rupert of the Rhine, the son of the Bohemian "winter" King Frederick V of the Palatinate. Together with his family, he fled into exile after the defeat of the Bohemia uprising in 1620. Rupert of the Rhine later became a prominent figure and hero of the English Civil War (1642–1651), in which he sided with the royalists, as he was the nephew of the English king Charles I himself. of the Stuart family, who was later executed in 1649. Even though he is a figure from an Anglo-Saxon background, he also has ties to the Bohemian Kingdom. The goal of this bachelor's thesis is to capture the image of this well-known personality methodically and appropriately in selected titles of English Belles-Lettres published since the beginning of the 3rd millennium and to compare it with the historical reality based on professional literature.

Keywords: Rupert of the Rhine; English Civil War; 17th century; Bohemian Kingdom; historical comparison

Obsah

Úvod	8
1) Fenomén <i>druhého života</i> v historické vědě.....	12
1.1 Původ a výzkum fenoménu <i>druhých životů</i>	12
1.2 Historická komparace	15
2) Historické pozadí anglické občanské války	19
2.1 Příčiny anglické občanské války	19
2.2 Anglická občanská válka	21
2.3 Důsledky anglické občanské války	24
2.4 Ruprecht Falcký	24
3) Historická komparace <i>druhého života</i> na příkladu literárního vs. historického Ruprechta Falckého.....	28
3.1 Ruprecht Falcký jako ideální obraz dokonalého kavalíra	29
3.1.1 Historická realita	31
3.2 Ruprechtovo vojenské umění.....	33
3.2.1 Historická realita	36
3.3 Ruprecht, vzdělanost a umění	37
3.3.1 Historická realita	38
3.4 Ruprecht a milostný život	39
3.4.1 Historická realita	41
4) Závěr	43
Seznam bibliografie	46
Seznam vybraných historických románů	46
Seznam použité odborné literatury	46
Seznam použitých odborných článků	47

Úvod

Téma anglické občanské války je velice zajímavou a propletenou dějinnou etapou, která fascinuje mnohé odborníky i laiky, speciálně pak v rámci dějin vojenství a politicko-náboženských dějin. Tuto etapu lze popsat jakožto sousled řady událostí, které změnily anglické dějiny v mnoha oblastech (politická, sociální, kulturní, náboženská apod.). Jak jistě víme, tak tento konflikt byl významným historickým milníkem v dějinách Velké Británie a určité odkaz v podobě politických a socio-ekonomických otázek dává i ostatním evropským společnostem. Vláda Karla I. z rodu Stuartovců, která se nesla v duchu neustálých sporů mezi centrální panovnickou mocí a britského parlamentu, vyvolala konflikt, který znamenal mnoho obětí a společenských otřesů. Zároveň však přinesl v dalších staletích odlišný pohled na podstatu panovnické moci a také na sílící moc zákonodárného orgánu, v našem případě britského parlamentu sídlícího v Londýně.

Má práce se nezabývá anglickou občanskou válkou jakožto celkem, ale bude se věnovat trochu jinému tématu. Bude se pohybovat v tomto období britských dějin, ale zaměřuje se na postavu prince Ruprechta Falckého, syna “zimního“ českého krále Fridricha Falckého, který se vyznamenal nejen v dějinách Velké Británie jako vynikající strateg a zosobnění ideálního kavalíra, ale též jako osobnost, která měla přímé vazby na České království. Díky své matce Alžbětě měl rodinné vazby na anglickou královskou rodinu Stuartovců, která byla prvorozenou dcerou Jakuba I., krále Skotska, Anglie a Irska.

Cílem mého výzkumu bude kritická analýza a historická komparace anglicky psaných titulů krásné literatury s historickou realitou vybrané osobnosti. Tato analýza a komparace by měl zodpovědět dvě základní otázky mého výzkumu: Do jaké míry dochází ke zkreslení dějin a kolik „Ruprechtů“ vlastně existuje? A z kolika si může veřejnost vybrat? Jádrem mé analýzy bude vycházet ze tří vybraných románů, které byly vydány v rozdílných letech po roce 2000.

Jako první titul jsem vybral romantický román *The Winter Prince* od Cheryl Sawyer, novozélandské spisovatelky historických románů a překladatelky z francouzského jazyka.¹ Vydán byl v novozélandském městě Cambridge. Hlavním hrdinou této milostného,

¹ Cheryl SAWYER, *The Winter Prince*. Cambridge, Nový Zéland 2015.

historického románu je samotný Ruprecht Falcký, který zde prožívá tajnou lásku s Mary Villiers, vévodkyní z Richmondu a manželkou Jamese Stewarta, 1. vévoda z Richmondu a 4. vévoda z Lennoxu.

Druhý titul je součástí edice 5 románů o anglické občanské válce. Zkoumaný román se jmenuje *Marston Moor* od Michaela Arnolda, britského romanopisce a několika dalších titulů historické fikce.² Autor se zde poutavým vyprávěním zaměřuje na příčiny, průběh a důsledky bitvy u Marston Moor v červenci 1644, kde drtivě zvítězili parlamentaristé a stoupenci tzv. Covenantu.³ Jednou z hlavních a kladně líčených postav jsou osudy samotného prince Ruprechta Falckého.

Třetí a poslední vybrané dílo s názvem *Allegiance of Blood* od britského romanopisce Marka Turnbulla⁴ z jeho velice ceněné a prodejně úspěšné edice 4 historických fikcí z období prvních let anglické občanské války. Historický fiktivní román vypráví zajímavý příběh sira Francise Berkeleyho, který byl oddaným royalistou a služebníkem samotného Ruprechta Falckého, se kterým má v románu velice osobní vztah. Jeho rodina se však z mnoha traumat prožitých během válečných let obrátí proti němu a prozradí parlamentaristickým velitelům přísně tajné informace o royalistických armádách.

Všechny jmenované historické romány jsem si vybral ze své vlastní iniciativy a zájmu, jelikož jsou psány velmi poutavě a mají v sobě typické znaky pro historický román. Jelikož jsem milovníkem historie již od dětských let, tak jsem si romány vybral dle vlastních preferencí a mohu říci, že romány jsem si vybíral nejen dle úspěšnosti z hlediska prodeje, ale také díky mnoha pozitivním recenzím nejen od laické veřejnosti, ale také z řad několika předních britských historiků zaměřujících se na téma anglické občanské války. Především román *Allegiance of Blood* je pro četbu nejvíce vhodný, jelikož britský romanopisec Mark Turnbull je zapálený pro vojenskou techniku první poloviny 17. století v anglosaském prostředí a díky jeho poznatkům je historický román takto více věrohodný. Další romány jsou též zajímavé a velmi literárně i historicky poutavé, ale nejvíce mohu doporučit četbu zmíněného romány od Marka Turnbulla.

² Michael ARNOLD (ed.), *Marston Moor*. Londýn 2015.

³ Covenanters (skotskou gael. *Cùmhnantaich*) bylo politicko-náboženské hnutí založené kazatelem Johnem Knoxem v 16. století a podporované skotskou církví presbyteriánů, které se v 17. století aktivně podílelo na podpoře parlamentaristů a bylo nespokojeno s vládou Stuartovců.

⁴ Mark TURNBULL (ed.), *Allegiance of Blood*. Londýn 2019.

Zdrojem objektivní historické reality je odborná literatura, které je velmi mnoho a řada zejm. britských titulů se věnuje vybranému období mé práce. Významnou oporou pro teoretické pozadí tzv. *druhého života* se stala díla českého didaktika a historika Zdeňka Beneše, který se věnuje interpretaci dějin ve školním dějepise, a také české historičky a publicistky Marie Koldinské, která se po celou kariéru věnuje problematice druhého života bitvy na Bílé hoře z r. 1620 a mimo jiné tedy obecně spjaté. Stěžejní zahraniční odbornou literaturou je monografie o Ruprechtovi Falckém od britského publicisty a bratra již zesnulé princezny Diany Sira Charlese Spencera.⁵ Tato velmi obsáhlá monografie se stala největší oporou pro historické komparaci, kterou jsem provedl na příkladu „literárního“ a reálného prince Ruprechta.

Moji bakalářskou práci jsem rozdělil na několik částí (kapitol). V první velké kapitole bych rád stručně představil souvislost mezi fenoménem *druhých životů* v rámci kolektivní paměti se zaměřením na kontext druhého života v rámci historické vědy (konkrétně historické komparace). Následně bych se též věnoval důležitým souvislostem obrazu v zobrazování historických skutečností v moderním umění, zejm. literatuře, audiovizuálních materiálech atd. Též se pokusím nastínit teoretický rámec správné historické komparace, její hlavní zásady a úlohu v práci historika i pedagoga.

Další kapitola se zabývá historickým kontextem tématu práce – anglická občanská válka a role Ruprechta Falckého v tomto období britských dějin. Zaměřím se na popis příčin, krátkého průběhu a důsledků tohoto národního občanského konfliktu. Zvláštní podkapitola bude věnována Ruprechtovi Falckému, který byl hrdinou britských dějin v 17. století, ale též jeho vazby na České království, zejména na českého „zimního“ krále Fridricha Falckého.

V další části se následně věnuje historické komparaci na příkladu Ruprechta Falckého ve vybraných titulech anglicky psané krásné literatury. Zde vytyčím několik stěžejních oblastí, které podložím argumenty opírajícími se o vybraná díla, a poté je budu porovnávat s historickou realitou, jejímž zdrojem se stane odborná literatura věnující se tématu nejen anglické občanské války, ale zejm. prince Ruprechta a jeho životním osudům.

V závěru poté shrnu výsledky svého bádání, tzn. komparace „literárního“ a historicky reálného Ruprechta a též bych rád vyzdvihl souvislost této bakalářské práce s historickou kulturou, jelikož fenomén *druhých životů* je velice zajímavé téma, které není

⁵ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007.

v českém akademickém prostředí příliš zpracované a v budoucnu by se mohlo tomuto tématu věnovat řada dalších odborníků. Též bych velmi rád zdůraznil komplexnost historické paměti a vyzdvihl důležitost historické komparace jakožto možnosti, jak lépe porozumět historii, a to jak v akademické sféře, tak i například v pedagogické rovině v hodinách běžného školního dějepisu. Specifickým způsobem lze totiž říci, že fenomén *druhých životů* je též propojen s historickou kulturou, konkrétně pak s kategorií historického vědomí. Díky historické komparaci můžeme zkoumat různé historické jevy, porovnávat je mezi sebou a poté si můžeme být schopni uspořádat obraz různých interpretací a budeme proto schopni lépe odhalit historickou skutečnost od dezinformace či jakékoli jiné nepravdy.

Téma mé bakalářské práce jsem si vybral po úspěšné konzultaci s panem PhDr. Ondřejem Tikovským, Ph.D., který mi byl důležitým rádčem a pomohl mi nasměrovat téma a směr mé bakalářské práce. Sám si jsem toho názoru, že toto téma mé práce je velmi zajímavé a jelikož není v české historické obci až moc probádané, tudíž může přispět k další historické práci následujících kolegyň a kolegů.

1) Fenomén *druhého života* v historické vědě

V této kapitole předkládám fenomén „druhého života“, jeho kontext v historické vědě a též jeho spojitost v rámci historické paměti a paměťových studií, kde je považován za nepostradatelný. Budu se také věnovat charakteristice historické komparace, jejímu teoretickému rámci a zaměřuji se na tematiku mé bakalářské práce na několika příkladech.

1.1 Původ a výzkum fenoménu *druhých životů*

Na začátek je vhodné položit základní otázku: Co znamená termín *druhý život* a jaký má význam pro historickou vědu? Bez této otázky by tato práce ani neměla velký význam a trčila by veškerou hodnotu.

Termínem *druhý život* by se dalo vlastně označit vnímání toku dějin v rámci historické paměti celé společnosti i každého člena samostatně, a to prostřednictvím čehokoli, co každému z nás, byť i jen náznakem, uchovává a opakovaně připomíná danou historickou skutečnost, tj. událost, osobnost či samotnou historickou etapu. Dle názoru historiků *druhý život* vznikne od momentu ukončení vybraného jevu (například vznik *druhého života* Ruprechta Falckého se začal utvářet již za jeho života, ale skutečně až po jeho smrti, tj. 29. listopadu 1682).

Fenomén „druhých životů“ se plně pojí s naší *kolektivní pamětí*. Danou problematikou se zabývají tzv. paměťová studia (angl. *memory studies*). Předmětem zkoumání je paměť, ale ve smyslu kolektivní paměť společnosti. Jednou z nejužitečnějších metod paměťových studií je *oral history* (česky *orální historie*), která má velké pojitko k pamětníkům dané historické epochy. Ovšem zde nastává problém, a ten spočívá v jediné otázce – jak zkoumat minulost, pokud nemáme přítomny žádné živé pamětníky? Sice máme možnost poznat pohled dějiny nejstarší žijícího člověka – Španělky Marie Branyas Morerová narozená 4. března 1907. Ale jelikož nemáme k dispozici žijícího pamětníka před r. 1907, tak proto se historik musí soustředit na práci s dobovými historickými prameny, ať už jakéhokoliv druhu či podoby disciplínou zvaná *hermeneutika*.⁶

Problematikou *druhých životů* a jejich součástí jakožto *kolektivní paměti* se zabývala řada odborníků mnoha společenskovedních oborů, ale domnívám se, že za nejvýstižnější

⁶ Hermeneutika je filologicko-filozofická o metodách správném chápání a interpretaci textů; v historické vědě se využívá při zkoumání historických pramenů (latinsky *ad fontes* = k pramenům).

koncept je nejlepší považovat ten od francouzského sociologa Maurice Halbwache⁷, který zde slovo *paměť* v širším slova smyslu na *kolektivní paměť* a *individuální paměť*. Dle jeho názoru bylo dříve ve společnosti běžné, že každý jedinec měl v rámci individuální paměti pouze své vlastní pohledy na minulost a kolektivní paměť byla vnímána jako mnoho individuálních vzpomínek a pamětí, Ovšem jeho teorie poprvé popsala kolektivní paměť (též můžeme nazývat druhým životem či obrazem) a zastával názor, že každý z nás máme individuální pohledy na daná fakta, a společně tvoří principiálně jednotnější pohled, který nazval kolektivní paměť. Ovšem ve své teorii nezahrnul několik důležitých faktorů jako například odlišnost v nejvýše dosaženém vzdělání, věku, pohlaví apod.,⁸ která jsou velmi důležitá pro využití zkoumání *druhých životů* v historické vědě. I přes to je Halbwachův koncept *kolektivní paměti* nejspíše jedním z nejpokrokovějších a nejvíce ovlivnil odborníky na paměťová studia.

Problematika druhých životů má nezastupitelné zastoupení při práci didaktika, což dokazuje například český historik a didaktik Zdeněk Beneš ve svém díle *Historický text a historická kultura* (1997), kde uvádí, že historická kultura má jakési 2 roviny: *historickou paměť*, kterou definuje jako jednotlivé “obrazy“ daných historických skutečností v každém z nás a společnosti jakožto celku, a *historickou realitu*, která je obsažena v přímých pozůstatcích historie (zpravidla historické prameny nebo odborná literatura jakožto prostředník mezi historickými prameny a člověkem, který danou historickou skutečnost neprožil). Dle Beneše je ale důležitý i rozdíl mezi *narací* a *vyprávěním*. Zatímco *vyprávění* má čistě popularizační charakter, který má za cíl čtenáře nalákat na dané téma a poskytnout mu citové potěšení, tak *narace* má poslání uchovat minulost, a to taková historická fakta, která osobně historik považuje za důležité a nutné uchovat pro budoucí generace.⁹ Významně může studium *druhého života* daných historických fenoménů pomoci žákům ve školách pomoci uvědomit si rozdílnou interpretaci historických pramenů a pochopit, jak moc je důležité neustále komparovat dané výklady mezi sebou. Toto je dle názorů mnoha pedagogických i historických odborníků velmi stěžejní a může společnost tímto u žáků předcházet špatným interpretacím historických faktů a vzniku dezinformací.

⁷ Mark Halbwach (1877–1945) francouzský filozof a sociolog, představitel sociologické “durkheimské školy“, ve svých dílech se zabývá konceptem *kolektivní paměti*.

⁸ Jiří ŠUBRT – Štěpánka PFEIFEROVÁ, *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*, *Historická sociologie*, 1, 2010, s. 9–29.

⁹ Zdeněk BENEŠ, *Historický text a historická kultura*. Praha 1997, s. 99.

V českém prostředí se nejvíce fenoménu *druhého života* věnuje česká historička a publicistka Marie Koldinská (*1971), která se zabývá obrazem českého stavovského povstání a zejm. bitvy na Bílé hoře r. 1620 v dějinách české kolektivní paměti. Ta se v řadě svých publikací zabývá řadou otázek spojených s obrazem daného historického děje v průběhu času. Zmíním její příklad na obrazu bitvy na Bílé hoře, kdy po samotné bitvě každý aktér sám chtěl vylíčit svůj pohled na tuto událost, ať už negativní, pozitivní či nezaujatý.¹⁰ A též zmiňuje fakt, že čím déle se děj od naší přítomnosti udál, tak tím se jedinci nabízí stále více obrazů neboli interpretací dané historické události.

Fenomén *druhých životů* se může chápat různě a může mít různé podoby. Historik může zkoumat druhý život například nejen vybrané osobnosti či události, ale též jakožto celé historické období. Vnímat jej můžeme jak v odborné rovině (tj. historiografie – dějiny historiografie), tak umělecké (literatura, film, muzikál, píseň apod.).

V odborné rovině (myšleno historiografie) máme v průběhu dějin různé interpretace daného *obrazu* historické skutečnosti či epochy. Příkladem může být proměna bitvy na Bílé hoře díky rozsáhlé práci Marie Koldinské, kdy se v průběhu staletí pohledy na tuto událost měnily. Například je zde protestantská interpretace, která líčila bitvu jako národní tragédii, která předznamenala pozdější dobu temna, období útlaku českého národa a konec rozmachu české kultury, zejména jazyka. Poté zde máme opačnou, katolickou interpretaci, která naopak vyzdvihuje toto období jako návrat do lůna římskokatolické církve, boží zázrak a trestání odbojných a neposlušných českého lidu. Nebo je zde komunistický oraz, který bitvu popisuje jakožto dehonestaci šlechtických vůdců povstání. Ti jsou popisováni jako představitelé reakčních a vykořisťovatelských tříd.¹¹ A totéž se promítlo i do historické kinematografie a proměn obrazu bitvy na Bílé hoře dle autorových politických, sociálních či náboženských sympatií.

A totéž nastává i u mnou vybrané postavy – prince Ruprechta Falckého – u něhož se pohledy a interpretace jeho činů měnily v souvislosti na kontextu, tzn. autorova politické či sociální orientace, národnosti, genderu, věku apod. Již za svého života byl často vnímán monarchisty jakožto obraz vojenského стратега, obratného diplomata a zpodobněním odvážného a čestného kavalíra. Naopak republikánsky zaměřeni jedinci ho mohli vnímat negativněji a spíše jej popisovali jako jedince, který byl pouhým sluhou krále,

¹⁰ Marie KOLDINSKÁ, *Bílá Hora 1620–2021: Mýtus jako stavební kámen informační války*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy fakulty: řada společenských věd 35 (2), 2021, s. 31–48.

¹¹ Tamtéž, s. 31–48.

náboženského přeběhlíka či „d'ábelského prince“, který je ochoten pro svoji čest obětovat stovky svých mužů jen proto, aby dosáhl úspěchu během bitvy.¹²

1.2 Historická komparace

Celý život se setkáváme s různými výklady čehokoli, a to včetně nekonečně mnoha interpretací historických skutečností. Abychom mohli odlišit tyto různorodé interpretace a neměli v nich přílišnou neuspořádanost, tak zde máme pomocnou *historickou komparaci*. Ta je využitelná k porovnávání různých interpretací historiků i laiků a pomáhá nám je nejen uspořádat, ale také nezávisle vyhodnotit a představit jednotný souhrn, u kterého si každý jedinec může udělat svůj názor.

Odborná komparace, vč. jejích konceptů a teorií, se jako taková v sociálních vědách tvořila již v 19. století, ale základy historické komparace položili až ve 20. letech 20. století historikové Marc Bloch¹³ a Henri Pirenne.¹⁴ Oba se ve svých dílech věnovali kromě daných historií epoch, tak se věnovali též základním otázkám historické vědy a položili tím základy pro mj. historickou komparaci různých interpretací.

Historici často čerpají ze sociologické komparace, kdy jejím pomyslným jedním z druhů je *historická komparace*, jež *dá shrnout jako soubor metod užitých za účelem vypracování systematicky podloženého srovnání*.¹⁵ Dle Martina Scholze je důležité si nejdříve vymezit srovnávané celky, což můžeme třemi způsoby: teritoriálně (např. region s regionem, národní stát s národním státem), časově (např. historickou etapu) a sociálně (zejm. se doporučuje stejné nebo podobné sociální vrstvy dané společnosti). Má práce se ovšem zabývá časovou historickou komparací jedné osoby (tj. Ruprecht Falcký) ve 2 časových obdobích, ovšem je třeba podotknout, že jedna postava je literární z interpretace člověka 21. století a druhá je historická, která vychází z odborné literatury jakožto prostředníka mezi mnou a historickými prameny ze 17. století.

¹² Ruprecht si za svůj život vysloužil několik přezdívek, z nichž jedna z nejčastějších byla Ruprecht D'ábel, jelikož již od dětství byl znám svou zlomyslností, vášní a urputností v boji. (Zdroj: Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 23.)

¹³ Marc Bloch (1886–1944) francouzský historik, zakladatel vlivné historické školy Annales a teoretik historické vědy, který položil základy pro profesi historika na základě svých děl, jako je například *Obrana historie aneb historik a jeho řemeslo*, které sice nedokončil, ale je inspirací pro řadu historiků.

¹⁴ Henri Pirenne (1862–1935) belgický historik – zaměřením mediavelista, který položil ve svých dílech o evropském středověku položil základy historické vědy a společně s M. Blochem se stal se inspirací pro historickou školu Annales.

¹⁵ Milan SCHOLZ, *Komparativní přístup v historiografii a transnacionální historická problematika*, Sociální studia, 1, 2009, s. 69–87. (Dostupné z https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/download/5688/4783/8694) [citováno k 10. 3. 2023]

Důležitým faktorem pro historickou komparaci je též *intenzita pozornosti* při bádání. Díky tomu se také historická komparace může dělit na symetrickou (tzn. všechny objekty pozorovány stejně) a asymetrickou (tzn. udávání určité přednosti jednoho celku či celků před ostatními).

Též je nezapomenutelným faktorem vztah zkoumaného jevu k toku času. Máme díky tomu tři druhy komparací: *anchronní* (porovnávání časově vymezené a porovnávání zkoumaného jevu v několika historických etapách v rámci jednoho vymezeného území), *synchronní* (porovnávání daného jevu v jedné vymezené časové etapě na několika územích) a tzv. *komparace analogických situací* (tzn. analýza daného jevu, který se vyskytuje v danou dobu na vymezeném území). Každopádně je důležité postupovat opatrně a pečlivě zkoumat dané historické prameny a provádět následnou komparaci ne příliš generalizovanou.¹⁶

Historická komparace má několik dalších důležitých zásad, které je třeba též dodržovat, abychom u porovnávání dosáhly pokud možno co největší objektivity:

- zvolená kritéria, která jsou pro nás při srovnávání stěžejní, by měla být aplikovatelná pro všechny zkoumané jevy;
- “objektivně“ abstrahovat daný jev z pomyslné časové osy, kriticky zhodnotit a historicky správně zakotvit do dané komparace;
- zbytečně neredukovat ani naopak nezahrnovat množství historických faktů, která potřebujeme k historické komparaci.

Historická komparace má též své cíle, které jsou velmi individuální a každý si jej musí stanovit zcela sám. Na základě vybraných celků a vybraných jevů. Jsou tedy charakteristické pro dané období, osobnosti, události a neexistuje jednotný manuál na jejich tvorbu. Každopádně by historik měl být při jejich tvorbě jasný, výstižný a rozmyšlivý ihned od počátku. Dle toho již samotný Marc Bloch rozdělil komparaci na generalizující (tzn. hledání univerzálií mezi porovnávanými celky) a individualizující (tj. studium geograficky blízkých celků a hledání rozdílů).¹⁷

Ovšem dle modernějšího pojetí se o 2 typologie postarali americký sociolog a historik Charles Tilly (1929-2008) a belgický filozof a sociolog vlámského původu Antoon A. A. van

¹⁶ Milan SCHOLZ, *Komparativní přístup v historiografii a transnacionální historická problematika*, Sociální studia, 1, 2009, s. 69–87. (Dostupné z https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/download/5688/4783/8694) [citováno k 10. 3. 2023]

¹⁷ Marc BLOCH, *Obrana historie aneb historik a jeho práce*. Přeložila Helena BEGUIVINOVÁ. Praha 2011, s. 145–146.

Braembussche (*1946), který ovšem zkonstruoval typologii zejm. pro sociální komparaci, tudíž užitečnější spíše pro historickou komparaci je typologie dle Ch. Tillyho. Zkonstruoval 4 typy historických komparací, které definoval takto:

- individualizující, která analyzuje alternativní vývoj vybraných jevů;
- zahrnující, která naopak zkoumá různé konkrétní jevy a jejím cílem je vygenerovat určité trendy, fenomény apod. ve vztahu k celku obecnému (např. stát a Svatý stolec);
- komparace hledající variaci, jejíž výzkum se zaměřuje na hledání určitého jevu obecného rázu a jeho specifickými projevy v jednotlivých zkoumaných celcích;
- a univerzalizující komparace, která hledá univerzální pravidla pro dané jevy v celé historii.¹⁸

Celkově se teda dá říci, že historická komparace je velmi komplexním tématem, a tudíž je velmi potřebné, abychom při jejím provádění a zpracovávání byly velmi opatrní. I když nelze zcela vykládat historii objektivně, tak je nutné, abychom se snažili být nezaujatí a spíše se soustředili na kontext vybraných historických celků, ze kterých vybíráme určité historické skutečnosti, které souží k porovnávání s jinými historickými skutečnostmi v rámci komparace.

Komparativní činnost historika je příznačnou ukázkou toho, že bez porovnávání bychom nemohli poznat názory druhých a nemohli se kriticky nad nimi zamyslet a poté si individuálně zvolit vlastní interpretaci, která nám je nejsympatičtější. Každopádně jak jsem se již zmínil v úvodu, tak historická komparace je vhodná pro běžnou práci historika a je vhodná například i do hodin školního dějepisu, kde by mohlo v rámci vyučovací hodiny ukázat žákům, že existuje mnoho názorů a historických interpretací dané události. Například se tato metoda může aktivně využívat v hodinách dějepisu, aby si žáci “zahráli“ na bádající historiky a zkoumali například, jaký výrok osobnosti je pravdivý a který naopak ne nebo možnost četbu krátkých úryvků z historického pramene, můžeme jmenovat třeba středověkou kroniku, a mohla by proběhnout mezi žáky diskuze a následně názorové střety mezi jednotlivými interpretacemi, tzn. návodným otázkami se ptát žáků např. ohledně motivace sepsání kroniky, názory kronikáře na danou historickou skutečnost či zda neslouží kronika

¹⁸ Milan SCHOLZ, *Komparativní přístup v historiografii a transnacionální historická problematika*, Sociální studia, 1, 2009, s. 69–87. (Dostupné z https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/download/5688/4783/8694) [citováno k 10. 3. 2023]

jako možná propaganda jedince, jelikož aktuální, tématem je výchova ke kritickému myšlení, odhalování manipulací a fake news.

Dle mého názoru je využití historické komparace velice pestré, ale toto téma není hlavním předmětem mé bakalářské práce, nýbrž hlavním cílem je porovnání pomyslných dvou obrazů Ruprechta Falckého (tzn. literární postavy a reálné historické osobnosti). Na toto téma se zaměřuji v následujících kapitolách, ve kterých stručně nastíním historický kontext anglické občanské války a též kratší biografii prince Ruprechta Falckého, syna českého “zimního“ krále a významné postavy britských dějin 17. století.

2) Historické pozadí anglické občanské války

V této části mé práce představím stručný historický kontext anglické občanské války, její příčiny, stručný průběh a důsledky těchto bojů, ať už politických, tak sociálních a kulturních.

2.1 Příčiny anglické občanské války

Když se Karel I. a jeho manželka Henrietta-Marie Bourbonská stali anglickými vladaři v březnu 1625, tak Anglii trápily určité problémy.¹⁹

Prvním velkým problémem byly zajisté neustálé spory s anglickým parlamentem, který již za Jakuba I. měl s ústřední královskou mocí, byly někdy až bouřlivé diskuze ohledně podstaty vlády anglického krále. Již od raného středověku byl panovník respektován jako vládcem z Boží milosti, a tudíž se zodpovídal pouze Bohu, nikoli obyvatelům dané země. Naopak řada stavů v parlamentu tento koncept odmítalo a přiklánělo se k modelu královy odpovědnosti stavům.²⁰ To se promítalo do řady sporů. Příkladem může být zvýšení výběru daní na financování pomoci českému králi Fridrichovi Falckému a jeho ženě Alžběty Stuartovny, dceři krále Jakuba I., kteří se spoléhali na rodové vazby se Stuartovci.²¹

Dlouho trvajícím problémem byla i otázka víry, kterou král též mnohokrát řešil s parlamentem. Příkladem může být Karlova manželka Henrietta-Marie Bourbonská²², která pocházela z katolické Francie.²³ Též spory ve válkách biskupů (1639–1640), které zapříčinila Karlova autoritativní snaha prosadit své centralistické reformy i ve Skotsku, což skotští církevní hodnostáři odmítali akceptovat. Nakonec král musel po 2 neúspěšných taženích do Skotska ustoupit a podepsat mírovou dohodu se skotskými covenantery v říjnu 1640.²⁴ Též sílil také odpor k centralistické Anglikánské církve a mnoho protestantů v parlamentu čím dál častěji konvertovalo k puritánské vyznání. Obecně se dá říci, že většina členů parlamentu se shodovala pouze v jediném bodě – všichni se jako protestanti obávali papežství.²⁵ Karel I. ovšem šel k přesnému opaku, a to tradičnímu pojetí Anglikánské církve založené na bázi dodržování kalvinisticko-luteránských zásad

¹⁹ Martin KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001, s. 79.

²⁰ André MAUROIS – Michel MORTH, *Dějiny Anglie*. Přeložil Jiří NOVOTNÝ. Praha 1993, s. 241.

²¹ Jaroslav MILLER, *Falcký mýtus*. Praha 2004, s.51.

²² Též počestné jméno Jindřiška Marie.

²³ Martin KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001, s. 82.

²⁴ Tamtéž, s. 113.

²⁵ André MAUROIS – Michel MORTH, *Dějiny Anglie*. Přeložil Jiří NOVOTNÝ. Praha 1993, s. 258.

liturgické *Knihy obecných modliteb* vydané již za vlády Eduarda VI. r. 1549²⁶, která měla fungovat téměř na stejných principech jako církev římskokatolická.²⁷

Velmi zásadním problémem byla též neúspěšná zahraniční politika Karla I. a jeho blízkého poradce v zahraničních záležitostech George Villierse, vévody z Buckinghamu, kteří propagovali ve 20. a částečně ve 30. letech 17. století agresivní postoj, zejména vůči Habsburkům, tzn. Španělsku a císařům Svaté říše římské. Již r. 1620 se se svým otcem angažoval v rámci plánované pomoci pro Fridricha II. Falckého v boji proti Habsburkům o český trůn. Ovšem žádná přímá pomoc pro Fridricha nebyla poskytnuta.²⁸ Po nástupu na trůn r. 1625 započal krátce poté krátkou anglicko-francouzskou válku (1626–1629) z důvodu Karlovy pomoci francouzským hugenotům v pevnosti La Rochelle. Během války byl též zavražděn samotný George Villiers rukou neznámého vraha při obléhání pevnosti r. 1628. Mírem z Alais r. 1629 se sice potvrdilo dodržování protestantských svobod ze strany francouzského krále skrze Edikt nantský alespoň pro určité období, ale válka poukázala také na roztržičnost anglické společnosti na řadu náboženských táborů.²⁹

Celkově se tedy dá říci, že Karel I. byl na rozdíl od svého otce spíše radikálnější a odmítal kompromis s Parlamentem. Karel I. chtěl po Sněmovně lordů vždy odhlasovat jakýkoliv zákon, pokud mu parlament nevyhověl, tak jej rozpustil. Během jeho vlády (1625-1649) došlo k rozpuštění 5 svolaných parlamentů.³⁰ Hlavními svolanými parlamenty byly tzv. krátký (anglicky *Short Parliament*) a dlouhý parlament (angl. *Long Parliament*).

Krátký parlament Karel I. svolal v únoru 1640 a v dubnu svolané parlamentní shromáždění zasedalo. Hlavním tématem jednání bylo schválení finančních prostředků pro válku se Skoty pro vybudování loďstva. Ale i přes pohodlnou většinu v parlamentu tento králův požadavek neprošel a po neshodě byl parlament královským nařízením 5. května rozpuštěn.³¹

Po téměř 11 letech bylo na příkaz krále Karla I. svoláno v listopadu 1640 další parlamentní shromáždění. Důvodem byla řada palčivých témat: zbavení se královi

²⁶ Anglicky *The Book of Common Prayer*; byla poprvé vydána během regentské vlády Jindřichova syna Eduarda VI., později byla vydána v kalvinistické verzi r. 1552 a poslední změny proběhly r. 1662.

²⁷ André MAUROIS – Michel MORTH, *Dějiny Anglie*. Přeložil Jiří NOVOTNÝ. Praha 1993, s. 256–258.

²⁸ Jaroslav MILLER, *Falcký mýtus*. Praha 2004, s. 51–52.

²⁹ Thomas MUNCK, *Evropa sedmnáctého století*. Přeložil Vítězslav KEMRLÍK. Praha 2002, s. 76.

³⁰ Andrew TRUSH – John P., Ferris (edd.), *The History of Parliament the House of Commons 1604–1629*. Cambridge 2010.

³¹ Martin KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001, s. 113.

oddaných šlechticů, kteří jednali proti “zájmu koruny“. Mezi hlavními osobnostmi, které vedly jednání, byl royalista John Culpepper a vůdce parlamentaristů John Pym. Obě skupiny v letech 1640–1645 se domohly obvinění z velezrady například sira Johna Finche či Thomase Wentwortha, 1. hraběte ze Straffordu. Oba byli popraveni krátce po zatčení. Společně se parlamentaristé i royalisté snažili dojít konsenzu a byli toho názoru, že parlament se po dlouhých letech stal konstruktivní opozicí vůči královské moci.³²

Karel I. stále více měl problematické politické vztahy s parlamentem a postupem času bylo jasné, že dojde ke konfliktu. Velký spor vyvstal v mnoha rovinách, a to ať v náboženských a církevních otázkách, tak v otázkách ekonomických či politických. Zejména se však projeví největší neshody ohledně reformy struktury anglikánské církve. Mnozí radikálové, zejm. puritánské skupiny, toužili po jejím zrušení. To se třísťilo o potřeby krále mít kontrolu nad církví v zemi. Ale i jiné spory byly vřelou třecí plochou a bylo jasné, že vše spěje k roztržce mezi královskou mocí a stavy, které chtěly královskou moc prostřednictvím parlamentu omezit.³³

2.2 Anglická občanská válka

Podstatnou “poslední kapkou“ pro členy parlamentu v negativním vztahu vůči králi se stal incident, kdy Karel I. se neúspěšně pokusil zatknout 7 členů parlamentu obviněných z velezrady. Když král vstoupil do jednací místnosti a zeptal se tzv. *speakera* (předsedajícího), kde jsou vybraní poslanci, tak on mu sdělil, že se více cítí služebníkem parlamentu než služebníkem krále.³⁴ Stále více se začala do konfliktu zapojovat i veřejnost.

V celé Anglii se začala vzdmáhat opozice vůči panovnické moci a postupně se začala formovat 3 uskupení, která nejvíce ovlivňovatla politické a později i vojenské dění v zemi:

- příznivci panovníka, tzv. *royalisté*, tzn. šlechtici podporujícího panovníka, venkované a někteří katoličtí šlechtici;
- tzv. *parlamentaristé*, tzn. členové parlamentu, puritánské skupiny a mnozí měšťané, kteří chtěli odporovat centralistické královské moci;
- skotští “*covenanters*“, tzn. skotští příznivci, jež byli nespokojeni s Karlovou vládou ve Skotsku.³⁵

³² Martin KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001, s. 113–115.

³³ Thomas MUNCK, *Dějiny sedmnáctého století*. Přeložil Vítězslav KEMRLÍK. Praha 2002, s. 102–107.

³⁴ Jednalo se o Johna Pyma, Johna Hampdena, Arthura Hasselgira, Denzila Hollese, Williama Strodea a Edwarda Montagua.

³⁵ Parlamentaristé se někdy též označovali jako *Roundheads* (“kulatohlaví“) a royalisté *Cavaliers* (“kavalíři“).

Karel I. po neúspěšném mnohaletém sporu s parlamentem a neúspěšném zatčení 7 poslanců se uchýlil 10. ledna 1642 do Hampton Courtu a po necelém půl roce neúspěšných jednání se zástupci londýnského parlamentu odešel se svým dvorem do svého nového sídla – Oxfordu.³⁶ Svoji manželku Henriettu Marii Bourbonskou poslal do azylu v Evropě, kde sháněla peníze a podporu pro svého manžela. Toto se také povedlo a v r. 1643 přivezla velkou finanční i materiální podporu z kontinentální Evropy.³⁷ Dne 22. srpna parlamentaristé vyhlásili oficiální válku proti králi. Díky tomuto kroku začala anglická občanská válka, která změnila anglickou společnost i pojetí podstaty panovnické moci na Britských ostrovech.

Král i parlamentaristé postupně formovali svá vojska. V královských službách bojovala řada vynikajících vojenských vůdců a šlechticů. Mezi příklady mohou jmenovat Ruprechta Falckého a jeho bratra Mořice Falckého, synovce krále Karla I., Jacoba Astleyho, 1. baron Astley z Readingu, nebo lorda George Goringa.

Naopak parlamentaristé měli své vlastní tváře – příkladem mohou uvést Sira Thomase Fairfaxe, vrchního velitele parlamentaristických armád, Roberta Devereuxe, 3. hraběte z Essexu, či osobnost následujících událostí anglických dějin politik a puritán Olivera Cromwella.

Třetí skupinou, která pomyslně měnila strany dle svých cílů a principů byli skotští covenanteři, kteří se během první fáze války postavili na stranu parlamentu, zatímco v dalších etapách se přidali na stranu royalistů. Mezi významné vojevůdce bych mohl zařadit Alexandra Leslieho, 1. hrabě z Levenu, a jeho bratra Davida Leslieho.³⁸

Samotný konflikt lze rozdělit do 3 etap, kdy je každá něčím specifická a má jiný výsledek či priority. První fáze (1642–1646) probíhala primárně jako spor mezi královskou mocí a pravomocemi parlamentu. Iniciativu nejdříve převzali royalisté, kdy jezdecko pod vedením prince Ruprechta Falckého “porazil“ dne 23. října v bitvě u Edgehill Essexovo vojsko. Následující den proběhl ústup parlamentaristů až do Warvicku, čímž pádem se objevila volná cesta na Londýn.³⁹ Vkusné označení pro tuto bitvu vymyslel český historik a muzeolog Jiří Kovařík svým termínem “vítězná prohra“.⁴⁰ Bitva sice skončila

³⁶ Pavel VODIČKA (ed.), *Kavalíři, puritáni, královrazi*. Praha 2011, s. 90–92.

³⁷ Martin KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001, s. 126.

³⁸ Jiří KOVÁŘÍK (ed.), *Války proti králi (1642–1658)*. Praha 2019.

³⁹ Christopher HIBBERT, *Cavaliers and Roundheads: The English War 1642–1649*. Londýn 1993, s. 79–81.

⁴⁰ Jiří KOVÁŘÍK (ed.), *Války proti králi (1642–1658)*. Praha 2019, s. 11.

nerozhodně, ale de facto lze toto považovat za první velký úspěch royalistů, i když Karel I. se díky rychlému přesunu Essexu do Londýna rozhodl přesunout pro přeskupení královských vojsk do Oxfordu.⁴¹ Velký obrat ale nastal během obléhání královského města York a následného masakru u Marston Moor⁴². Zde během jediného dne 2. července 1644 se střetlo cca sedmnáctitisícové Ruprechtovo vojsko s přesilou skotských covenantů a parlamentaristů. Po několikahodinovém krveprolití se královská vojska dala na ústup a spojené skotsko-parlamentaristické vojsko obrátilo tok války ve svůj prospěch. Vrcholem se stala bitva u vesnice Naseby dne 14. června 1645, kde byla royalistická vojska definitivně poražena, mnoho vojáků zabito, zraněno nebo zajato a proběhla první velká jednání mezi králem a parlamentaristy.⁴³ Karel I. při samotném obléhání Oxfordu uchýlil do azylu ve skotském Newarku, kde se Skotové rozhodovali, jaký bude jejich další postup. Tímto první fáze občanské války skončila.

Druhá fáze (1648) měla za cíl vyřešit spor ohledně skotského postavení v Anglii, ale také spory v parlamentu. Skotové se díky nátlaku krále postavili na stranu parlamentu, a proto bojoval Sir Alexander Leslie na jejich straně v prvních letech války. Royalistické povstání, které Skotové většinou porazili, a navíc podnítily covenanty k tomu, aby se později stali neutrální silou a jednali s parlamentaristy. Po rozhodující bitvě u Prestonu v srpnu 1648 zvítězili Cromwelloy oddíly a Karel I. byl vydán do rukou parlamentaristů. Tímto byla ukončena krátká druhá fáze občanské války.

Třetí a rozhodující fáze (1649–1651) sledovala anglicko-skotský spor o jejich vzájemném vztahu a státním zřízení Anglie. Parlamentaristé se po úporných a dlouhých jednáních dohodli, že Karel I. není spolehlivým vladařem a samotný Cromwell jej prohlásil za „*největšího zrádce na světě*“.⁴⁴ Mnozí sice stále váhali nad trestem pro Karla, ale po odmítnutí podmínek parlamentu bylo rozhodnuto, že bude Karel I. popraven. Navíc se odmítal hájit s tvrzením, že je odpovědný jen Bohu a nikomu jinému. Poprava se 30. ledna 1649 konala na před Banqueting House (součást bývalého Whitehall Palace) proti dnešní světoznámé Downing Street.⁴⁵

⁴¹ Jiří KOVAŘÍK (ed.), *Války proti králi (1642–1658)*. Praha 2019, s. 71.

⁴² Někdy též uváděno jako bitva u Long Marstonu. Marston Moor je označení pro nedaleké vřesoviště, kde se ona bitva udála.

⁴³ Austin WOORLYCH, *Battles of the English Civil War*. Londýn 1966, s. 131.

⁴⁴ Martin KOVÁŘ, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603–1689*. Praha 2001, s. 169.

⁴⁵ Miroslav HROCH, *Oliver Cromwell*. Praha 1968, s. 98–101.

2.3 Důsledky anglické občanské války

Poprava krále Karla I. znamenala rapidní obrat v tehdejší myšlení ohledně odpovědnosti panovníka. Ale i anglická občanská válka jako celek měl mnohé dopady.

Mezi nejvýznamnější změny patřily ty politické. V čele státu nyní stála státní rada v čele s parlamentaristou lordem Fairfaxem. Parlament získal větší moc v rozhodování a veškeré řízení se začalo podobat republikánskému státnímu zřízení. Vrcholem se stal únor 1649, kdy tzv. Kusý parlament (angl. *Rump Parliament*) měl plnou kontrolu nad státní mocí v Anglii a mohl nyní rozhodovat bez krále. Ovšem politická a náboženská roztržičnost poslanců však vedla k rozpuštění parlamentu r. 1653 samotným Cromwellem a zavedení anglického protektorátu. Teprve až r. 1660 došlo k restauraci Stuartovců a nástupu Karla II. na anglický trůn.

Mezi další změny rozhodně patří náboženské. Anglie byla sice protestantskou zemí, ale kromě centrální anglikánské církve zde působilo mnoho puritánských sekt, které nebyly jednotné téměř v ničem. Mezi významné patří presbyteriáni, metodisté, kvakeři, independenti nebo baptisté. Toto jen posilovalo roztržičnost a nefunkčnost parlamentu jakožto zákonodárného i výkonného orgánu.

Významný dopad měla občanská válka také socio-ekonomický. Dle odhadů historiků přišla Anglie až o 10 % obyvatelstva vlivem bojů, a přišla tak o velkou část pracovní síly.⁴⁶ Mnoho měst bylo vlivem mnohých obléhání pobořeno či zcela srovnáno se zemí, což ovlivnilo i pokles anglické ekonomiky a vliv v zahraničí.

Celkově lze shrnout, že anglická občanská válka byla významným milníkem v britských dějinách a znamenala mnoho změn pro následující staletí, a to jak ve vojenství či politickém myšlení, tak v náboženské či sociální rovině.

2.4 Ruprecht Falcký

Ruprecht Falcký je bezpochyby významnou postavou britských dějin a zejména poté osobností, která významně figurovala v období anglické občanské války na straně royalistické armády. V následujících odstavcích je připomenuta krátká biografii Ruprechta Falckého, syna zimního českého krále Fridricha Falckého a synovce anglického krále Karla I.

⁴⁶ Charles CARLTON, *The Experience of the British Civil Wars*. Londýn 1992, s. 214.

Samotný Ruprecht se dle pramenů narodil 17. prosince 1619 v Praze, tehdejší hlavní město České koruny, českému “zimnímu“ králi Fridrichovi Falckému a Henriettě Marii Stuartovně, dceři anglického krále Jakuba I.⁴⁷ Jelikož Ruprecht téměř první rok svého života strávil v Čechách se svými rodiči v Čechách, tak díky tomu má i vazby na České království. Jeho kmotrem se stal sedmihradský vévoda Gabriel Bethlen a byl pokřtěn v samotné katedrále svatého Víta na Pražském hradě.

Ruprecht ovšem po porážce svého otce v českém stavovském povstání r. 1620 emigroval jakožto jednoleté dítě s celou rodinou do Haagu v severním Nizozemí, kde prožil i většinu svého dětství.⁴⁸ S menšími pauzami tu pobýval až do svých 21 let. Již od malička se projevovalo jeho všestranné nadání, zejm. pak v umění, přírodních vědách a vojenství. Je popisován jako *zapálený, zlomyslný a vášnivý jedinec*.⁴⁹ Zejména se ovšem zajímal o vojenství. Svoje první vojenské zkušenosti získal během rabování s Ferdinandem Hendrikem Oranžským ve svých 14 ti letech, během anglo-německého obléhání Rheinbergu r. 1633 anebo v tažení do španělského Nizozemí r. 1637 během osmdesátileté války v Nizozemsku.⁵⁰ Během těchto bojů si získal pověst neohroženého a zdatného bojovníka a стратега.⁵¹

Svoji první válečnou výpravu vedl již r. 1638 s cílem dobýt svá dědičná území, tzn. Horní a Rýnskou Falc. Ovšem v potyčce u města Lemgo přibližně na půl cesty mezi Dortmundem a Hannoverem byl s několika dalšími vojevůdci zajat.⁵² Téměř 3 roky byl vězněn v rakouském Linci. Bylo mu samotným císařem Ferdinandem III. nabídnuto, že když konvertuje od kalvinismu ke katolictví, tak dostane svobodu a svá dědičná území Rýnské Falce, což Ruprecht razantně odmítl.⁵³ Nakonec na doporučení císařova mladšího bratra Leopolda Ferdinanda se dostal na svobodu a odplul do Anglie na dvůr svého strýce Karla I.

Jako králův synovec stanul se svým bratrem Mořicem během první fáze anglické občanské války (1641–1646) na anglických bojištích pod praporem Karla I. na straně royalistů. V Anglii proslul jako významný stratég během nerozhodné bitvy u Edgehillu dne 23. srpna 1642. Později se vyznamenal v mnoha menších bitvách, kdy mezi nejvýznamnější by rozhodně patřily například na Powick Bridge (září 1642) pro lepší postup

⁴⁷ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 17.

⁴⁸ Jaroslav ČECHURA, *Zimní král aneb České dobrodružství Fridricha Falckého*. Praha 2004, s. 326, 337–340.

⁴⁹ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 23.

⁵⁰ Osmdesátiletá válka (1568–1648; též nizozemská válka za nezávislost) byl vleklý konflikt mezi španělskými králi a nizozemskými povstalci o svoji nezávislost. Vše ukončil až vestfálský mír z r. 1648, kdy byla potvrzena nezávislost Nizozemska jako Spojených nizozemských provincií.

⁵¹ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 30.

⁵² Jiří KOVAŘÍK (ed.), *Války proti králi (1642–1658)*. Praha 2019, s. 22.

⁵³ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 40–41.

do Walesu nebo přepadení vojáků lorda Hampdena při napadení doprovodu královny Henrietty Marie Stuartovny (červen 1643). Tyto úspěchy mu vysloužily důvěru u jeho strýce krále Karla I. i několik vojenských hodností. Roku 1642 se stal královým nejvyšším podkoním. Později za své zásluhy získal i další šlechtické tituly.⁵⁴ Roku 1644 zasedl do královského parlamentu v Oxfordu jako Karlův věrný pomocník a vojenský poradce. Jeho kariéře ovšem uškodila porážka royalistů u Marston Moor, kde během 2. srpna 1644 musel z bitvy uprchnout. Byl sice jmenován vrchním velitelem královských vojsk, ale měl stále vřelé vztahy s ostatními vojevůdci. Po další prohrané bitvě u Naseby r. 1645 upadl u krále v nemilost, a proto se r. 1646 rozhodl definitivně opustit Anglii. Po příjezdu do Calais se dostal na dvůr pozdějšího „krále Slunce“ – Ludvíka XIV. – který mu udělil hodnost generála.

V jeho službách několik let bojoval na evropských bojištích zejména u námořnictva ve francouzských a od r. 1650 i v portugalských službách. Později se osvědčil jako kapitán několika svých lodí a přepadával anglické i španělské lodě. Nakonec se dostal r. 1652 až do Karibiku, kde přepadával místní kolonie pod španělskou či portugalskou správou. Poté se r. 1653 dostal do své dědičné Rýnské Falce, kterou dostal jeho bratr Karel Ludvík od Ferdinanda III. zpět jako dědičné země. Pobyl zde několik let a od r. 1657 byl jmenován za své zásluhy při obnově císařské Falce jmenován císařským generálem dekretem z rukou Ferdinanda III. Nakonec se r. 1660 po restauraci Stuartovců vrátil do služeb svého bratrance a nového anglického krále Karla II. Zde se vojensky angažoval jako admirál v druhé anglicko-nizozemské válce (1666–1667).

Díky svým vojenským zkušenostem na moři a příbuzenským vztahům s králem Karlem II. se také r. 1670 stal prvním guvernérem *Společnosti Hudsonského zálivu* (angl. Hudson Bay Company, zkratkou HBC), která byla až do r. 1870 obchodní společností zajišťující monopolní ekonomické postavení anglického námořnictva proti francouzské konkurenci nejen v Hudsonském zálivu, ale také ve větší části kanadského vnitrozemí. Na jeho počest byla tato část Kanady pojmenována jako *země prince Ruprechta* (angl. Prince Rupert's Land). Titul guvernéra HBC užíval až do své smrti.⁵⁵

⁵⁴ Jeho celé jméno vč. šlechtických titulů zní Princ Ruprecht, hrabě Palantine z Rýnu, vévoda z Cumberlandu a hrabě z Holdernessu (angl. *Prince Rupert, Count Palantine of the Rhine, Duke of Cumberland and Earl of Holderness*).

⁵⁵ Stephen BROWN, *The Company: The Rise and Fall of the Hudson's Bay Empire*. Toronto 2020, s. 187–190.

Ruprecht byl také znám jako milovník umění a přírodních věd. Roku 1660 byl spoluzakladatelem Královské společnosti jakožto spolku vědců a významných myslitelů. Již během svého pobytu v Rýnské Falci se zajímal o umění a několik obrazů dokonce namaloval, kdy příkladem mohu uvést jeho amatérskou olejomalbu *The Great Executioner* nebo *Standard Bearer* (oba vyhotoveny r. 1658). Též je považován za výborného стратега a vylepšovatele zbraní, zejm. střelných zbraní a kartáčkových nábojů (dosáhl až 10krát větší míře výbušnosti střelného prachu).⁵⁶ Také se proslavil jako vynálezce číselných šifer v dopisech⁵⁷, které se používaly v dalších staletí, přírodovědným vynálezem předchůdce tvrzeného skla, které dodnes užívají název tzv. kapky prince Ruprechta nebo tzv. kostka prince Ruprechta, která je komplexní a složitou šifrou. Tento matematický problém v geometrii, který spočívá ve vytvoření co největší krychle, která by se mohla protáhnout otvorem v jiné kostce stejné velikosti.⁵⁸

Ruprecht Falcký byl už za svého života za své zásluhy velice váženou osobou, což také dokazuje jeho místo posledního odpočinku. Když Ruprecht 29. listopadu 1682 zemřel, tak mu byl za věrné služby anglickému trůnu 6. prosince vystrojen důstojný pohřeb a pohřben ve Westminsterském opatství v Mariánské kapli.⁵⁹

V těchto odstavcích jsem vyčerpávajícím způsobem jsem zmínil významné milníky v životě Ruprechta Falckého a v dalších kapitolách bych se rád věnoval historické komparaci mezi “literárním“ a historickým Ruprechtem Falckým.

⁵⁶ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 271.

⁵⁷ Tamtéž, s. 250.

⁵⁸ Grey HUBER – Kay Pechenick SHULTZ – John E., WETZEL, *The n-Cube is Rupert*, *The American Mathematical Journal*, 126, 2018, s. 502–512.

⁵⁹ Odkaz na náhrobek Ruprechta ve Westminster Abbey: <https://www.westminster-abbey.org/abbey-commemorations/royals/prince-rupert-of-the-rhine>. [citováno k 20. 3. 2023]

3) Historická komparace *druhého života* na příkladu literárního vs. historického Ruprechta Falckého

V této části mé bakalářské práce provádím historickou komparaci mezi „literárním“ a reálným životem Ruprechta Falckého. Pomyslný *druhý život* Ruprechta Falckého v anglicky psané krásné literatuře se opírá o tři vybrané tituly historických románů.

Také vytyčuji specifické oblasti, které podložím argumenty vyplývající z vybraných titulů, a následně budu porovnávat s historickou realitou, která bude vycházet z prostudované odborné literatury vztahující se k vybrané historické osobnosti. Nejdříve bych před komparací však detailněji představil mnou vybraná díla.

Prvním vybraným dílem je historický román *The Winter Prince* od novozélandské spisovatelky Cheryl Sawyer⁶⁰, který vypráví události prvních měsíců anglické občanské války (tj. rok 1642). Hlavními postavami jsou samotný Ruprecht Falcký, který je zde velmi kladně líčen, a Mary Villiers, vévodkyně z Richmondu a manželka Jamese Stewarta, synovce samotného krále Karla I. Mary si postupně uvědomuje, že její přátelství s princem Ruprechtem je víc než přátelství a prožívají zde krátký milostný románek. Později si však Ruprecht uvědomí, že tento milostný vztah je jen dočasný a rozhodne se, že s Mary zůstanou jen přáteli. Přes to jejich milostný román je velice intenzivní a děje se v událostech, kdy začínají propuknout první velké boje mezi royalisty a parlamentaristy.

Druhé dílo *Marston Moor* od britského romanopisce Michaela Arnolda⁶¹ je součástí pětidílné série úspěšných historických fikcí. Tento román se odehrává ve víru méně rozsáhlých bojů před slavnou bitvou u Marston Moor v červenci 1644. Autor se zde zaměřuje nejen na přípravu, průběh a výsledky bitvy, ale též se zde věnuje líčení

⁶⁰ Cheryl Sawyer je úspěšnou spisovatelkou, která tvoří již od 90. let 20. století a aktivně píše historické romány po opuštění vydavatelství r. 2014. Ve svých historicky fiktivních dílech se ráda věnuje zejména milostným vztahům historických osobností. Mnou vybraná publikace *The Winter Prince* (poprvé vydána r. 2007) je součástí pozitivně recenzované trilogie z anglické občanské války vydané v několika jazycích. Prvních 30 tisíc výtisků bylo bleskově prodáno v prvních dnech uvedení na americký trh. (Zdroj: <https://www.cherylsawyer.com/index.php>) [citováno k 20. 4. 2023]

⁶¹ Michael Arnold je britský romanopisec, který se již řadu let zabývá dějinami vojenství v období Stuartovské Anglie, ale specializuje se na období anglické občanské války. Sám je autorem úspěšné pětidílné série románů s názvem *The Civil War Chronicles*, jejíž součástí je i mnou vybraný historický román *Marston Moor*. Tato série historicky fiktivních románů byla velmi úspěšná a pozitivně recenzována předními britskými literárními kritiky (například i Sirem Charlesem Spencerem, autorem odborné publikace *Prince Rupert: The Last Cavalier*, které je hlavním pramenem historické reality mého výzkumu, sám označil sérii takto: „Zachycuje drsnost, stejně jako prokletý půvab royalistické věci.“). (Zdroj: <http://www.michael-arnold.net/reviews.html>) [citováno k 20. 4. 2023]

důležitých historických postav, mezi nimiž se objevuje i samotný Ruprecht Falcký. Ten zde vystupuje jako odvážný a neústupný válečník, který je plný oddanosti svému králi Karlovi I. a horlivě se zasazuje o pomyslné vítězství v prvních fázích této přelomové bitvy. Těž je zde líčen jeho vztah k dalším jeho spolubojovníkům i obyčejným vojákům. Jelikož je autor zapáleným znalcem historické techniky z doby anglické občanské války, tak zvláštní pozornost je též upírána na popis tehdejších bojových technik i jednotlivých zbraní.

Jako třetí a velmi zajímavý titul jsem vybral *Allegiance of Blood* od britského spisovatele Marka Turnbulla.⁶² Dílo pochází z prodejně úspěšné a pozitivními recenzemi ověřené série z období anglické občanské války. Autor se zde zaměřuje na léta 1642–1643, tj. období mezi vítěznou bitvou u Edgehillu (říjen 1642) a Skoty dobývání města Alton (prosinec 1643). Historický román vypráví průběh těchto dvou let: odhalování špiónů v řadách parlamentu i royalistů (příklad královského úředníka a člena londýnského parlamentu Nathanela Harbottlea) a v neposlední řadě různých menších šarvátek mezi oběma stranami konfliktu. Hlavním hrdinou je zde Ruprechtův oddaný bojovník a podřízený velitel Sir Francis Berkeley, jehož rodina z důvodu válečného strádání a každodenního utrpení zradí a prozradí v tajném dopisu tajné informace o royalistických armádách.

Postava Ruprechta je ve všech románech velmi kvalitně zpracována a je zde líčen v různých oblastech odlišně. V následujících kapitolách se budu věnovat rozvíjení a podkládání tezí a v poslední podkapitole provedu historickou komparaci obojího života prince Ruprechta Falckého.

3.1 Ruprecht Falcký jako ideální obraz dokonalého kavalíra

Ve všech vybraných titulech je Ruprecht relativně často líčen jakožto obraz dokonalého kavalíra, neboť jsou zde oceňovány nejen jeho vojenské zkušenosti, ale též jeho plná oddanost králi i jeho armádě.

⁶² Mark Turnbull je britský romanopisec, který se aktivně zajímá o dějiny Britských ostrovů v 17. století a sepsal řadu článků v popularizačních časopisech i třídílnou ságu z prvních let anglické občanské války, jejíž součástí je i mnou vybraný historický román. V jednom z rozhovorů uvedl, že již od 10 let ho okouzila doba vlády Karla I. a následné události. Toto jej dle jeho slov inspirovalo pro samotnou literární tvorbu. (Zdroj: <https://aspectsofhistory.com/authors/mark-turnbull/>) [citováno k 24. 4. 2023]. Též mnohé recenze byly pozitivní, jmenovitě například ta od úspěšné britské spisovatelky a publicistky Mary Anne Yarde ze spolku spisovatelů historických fikcí *The Coffee Pot Book Club*, která ve svém komentáři uvádí, že *hloubka a rozsah tohoto románu je nejen působivé, ale i živé a je naplněno vzrušujícím dobrodružstvím od začátku do konce*. (Celá recenze dostupná zde: <https://maryanneyarder.blogspot.com/2019/11/bookreview-allegiance-of-blood-by-mark.html>). [citováno k 24. 4. 2023]

Slovo *kavalír* má mnoho významů. Toto slovo pochází z francouzského slova *chevalier* a dle Slovníku spisovné češtiny se jedná o výraz označující čestného, pohledného, charakterního a ušlechtilého muže, jako společníka krásných a ušlechtilých dam a znalce dvorské etikety.⁶³ Též se typickému kavalírovi připisuje dokonalé dvorné chování a bezmezná oddanost svému panovníkovi vč. ochoty pro něho obětovat klidně i svůj život. Velmi podobný výklad podává Cambridge Dictionary⁶⁴, který pod slovem kavalír (angl. cavalier) označuje mužské podporovatele anglického krále během anglické občanské války anebo přezíravou, povýšenou osobu nad ostatní jedince.⁶⁵ Podobný význam uvádí i Oxford English Dictionary⁶⁶, který vymezuje slovo *cavalier* jako osobu, která se nestará o pocity druhých lidí.⁶⁷ Totéž dokazuje i dvorní chování, které měl dle knih Ruprecht velice dobře osvojené. Například v díle *The Winter Prince* je zde líčen jako zdvořilý šlechtic, který si užívá přítomnost krásných žen. Konkrétní situací nám může příklad posloužit jeho čas trávený s Mary Villiersovou během plavby do Holandska, kdy navzájem hádali svoje tajné odpovědi kladením různých otázek a Mary označila Ruprechta Falckého za “zimního prince“⁶⁸, načež on odpověděl, že se jedná o výstižnou, ale zato špatnou odpověď, a prozradil správnou odpověď – *sněhová koule*. Oba se pak tomu zasmějí a Ruprecht jí ochotně doprovodí do její kajuty.⁶⁹

Jak jsem již zmínil, tak ideální kavalír by podle tradičního pojetí měl být muž, který je plně oddán svému králi či jinému svrchovanému vládci. Zejména v románech *The Winter Prince* a *Marston Moor* je zde detailně popisována jeho rozsáhlá a loajální vazba k samotnému králi Karlovi I., se kterým měl i rodinné pouto díky své matce Alžbětě Stuartovně. Občas Karla I. oslovuje jako *strýc* nebo *strýček*, ale po většinu jej oslovuje jako *Vaše královská Veličenstvo* nebo *Můj králi*.⁷⁰ Toto dokazuje to, že v románech je Ruprecht líčen nejen jako jeho synovec, ale zejména jeho poddaný a oddaný služebník. Též je zde

⁶³ Odkaz na internetový Slovník spisovné češtiny a vyhledání významu slova *kavalír*: <https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=kaval%C3%ADr&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>. [citováno k 2. 4. 2023]

⁶⁴ Anglický výkladový slovník tvořený Cambridgeskou univerzitou již od r. 1995.

⁶⁵ Odkaz na význam slova v Cambridge Dictionary: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cavalier>. [citováno k 20. 4. 2023]

⁶⁶ Anglický výkladový slovník, který je vydáván již od r. 1884, postupně

⁶⁷ Odkaz na význam slova v Oxford English Dictionary: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/cavalier_1?q=Cavalier. [citováno k 20. 4. 2023]

⁶⁸ Jedná se o přímý odkaz na jeho otce Fridricha Falckého, který je označován za českého “zimního“ krále, jelikož Českém království fakticky vládl v Praze jen jeden rok (srpen 1619–listopad 1620), odtud označení “zimní“ princ, jelikož mohl být legitimním následníkem na český trůn.

⁶⁹ Cheryl SAWYER, *The Winter Prince*. Cambridge, Nový Zéland 2015, s. 63–64.

⁷⁰ Anglicky *Your Royal Highness* a *My King*.

popsáno jeho jmenování nejvyšším podkoním (angl. *General of the Horse*). Ruprecht si tohoto titulu nesmírně vážil a tím se zvýšila jeho bezmezná oddanost vůči králi. V dílech je líčen jako úspěšný a zkušený velitel jezdeckva, které vybojovalo mnoho vítězných bitev a potyček s parlamentaristy, ovšem méně jsou zde líčeny jeho neúspěchy. Ovšem téma vojenství představím v další větší podkapitole.

Těž je zde líčeno mnoho dalších bitev, z nichž snad největší je zmínka o dvou nejvýznamnějších – bitva o Birmigham (duben 1643) a dobývání Lichfieldu (1643). Ohledně bitvy o Birminghamu se jen letmo samotný Ruprecht zmiňuje, že bojoval u Birminghamu. Dobývání Lichfieldu je několikrát zmíněno v románu *The Cheryl Sawyer*, ale jen velmi stručně a jen v kontextu válečných porad ohledně zvolení správné strategie pro dobytí města.

V románech se ovšem našel jeho jeden z mála royalistických oponentů – lord Digby, kancléř Karla I. a oblíbenec královny Henrietty Marie – který při příjezdu na konci srpna 1642 do obléhaného městečka Nottingham kritizoval ve své ješitné poznámce prince Ruprechta za to, že *více času tráví s pluky než u dvora*.⁷¹ Samotný Ruprecht ovšem těmto varování nedával velkou váhu, jelikož považoval Digbyho za nezkušeného a neznalého války, jak píše sama autorka. Těž zde vybrané tituly obsahují i různé kritiky z řad parlamentaristů, kdy jsou Ruprechtovi přiřazována různá označení v negativním slova smyslu jako například *řezník z Lichfieldu* či *princ loupežník*.⁷² Tyto narážky se vyskytují i mezi nejvyššími představiteli parlamentu, kteří ho vždy označují výhradně jako cizince a vysmívají se jeho kořenům i rodinné historii. Ovšem když se toto Ruprecht v románu dozvěděl, tak si z toho nejspíše nedělal žádné větší trápení. Mohu uvést příklad, kde si z něho parlamentaristé v pamfletu vysmívají jeho příliš leštěné zbroji, načež při debatě s Richmondovými reagoval s úsměvem, že si jej v bitvě nejspíše umaže.

3.1.1 Historická realita

Ruprecht Falcký byl ve skutečnosti respektován jako skutečný kavalír, zejména díky svému chování, jelikož byl nejen oddaný svému strýci a králi Karlovi I. během bitev, ale též na jeho dvoře, kde se „družil“ ušlechtilým dámám i samotné královně Henriettě Marii. Oblečení, které si na sebe „literární“ Ruprecht obléká, je též jakousi ukázkou

⁷¹ Cheryl SAWYER, *The Winter Prince*. Cambridge, Nový Zéland 2015, s. 121.

⁷² Ruprecht Falcký si vysloužil mnoho přezdivek nejen v románech, ale též za svého života. K některým se dostanu i v průběhu mého výzkumu, ale například označení *řezník z Lichlieldu* je jen výplodem fantazie autorky historického románu *The Winter Prince* – Cheryl Sawyer.

jeho charakternosti a společenského postavení, tzn. kompletně vždy naleštěná výzbroj, sestříhané vlasy dle tehdejších trendů či rudá šerpa jako znamení pro králova oddaného služebníka a jeho úcty k vojenským hodnostem převzatých od krále. Ovšem styl jeho oblékání až na pár výjimek nemůžeme historicky potvrdit. Úředník královského námořnictva Samuel Peppy ve svých spisech z 50. let 17. století popisuje Ruprechta Falckého jako muže, „jehož loajalita je nezpochybnitelná vůči těm, kteří trpěli a trpí pro krále bez ohledu na své osobní nedostatky“.⁷³ Ovšem v historické rovině se jedná též o označení *kavaléristy*, tedy příslušníka jezdeckva, v našem případě královského jezdeckva. Samotný Ruprecht Falcký je v dílech celkem pozitivně líčen jakožto člen royalistického jezdeckva a zkušený předchozími válkami v Evropě. Především je ve všech románech zmíněna jeho vojenská kariéra, ale též jeho slušné chování vůči císaři Ferdinandovi II., kde byl v zajetí na zámku Prinzenhof nedaleko rakouského Lince.

Když výroky zmiňující se o kavalírství Ruprechta Falckého porovnáme s historickou realitou, tak se můžeme shodnout, že Ruprecht Falcký byl skutečně oddaný svému strýci a králi Karlovi I. Hojně se o tomto zmiňuje zejména Sir Charles Spencer ve své knize *Prince Rupert: The Last Cavalier*, kde několikrát popisuje fakt, že Ruprecht měl doporučeno neoslovovat anglického krále *strýc/strýček*. On sám ho přitom v osobních dopisech oslovoval výhradně *Můj synovče...* (angl. My nephew ...). Karel se pravděpodobně obával toho, že by mohla široká veřejnost obviňovat krále, že jmenování Ruprechta nejvyšším královským podkoním je jistým projevem klientelismus. Též se obával parlamentaristických pamfletů, které však Ruprechta kritizovali za cokoliv. Příkladem mohou uvést pamflet ze 40. let 17. století, kde ho označují jako „prince loupežníka“ a toho, který se spolčil s ďáblem.⁷⁴ Též mají jisté pochybnosti o jeho slušném vychování a zmiňují se o tom, že jeho oddaný a mazlivý pes jménem Boy je označován za proměněného bílého vlka na obyčejného a oddaného psa a Ruprecht je proto označován za kouzelníka či dokonce „ďáblova prince“.⁷⁵ Parlamentaristická puritánská propaganda však šla ještě dál a královy příznivce dokonce označovala souhrnně za papežovy sluhy a vyznavače ďábla. Proto můžeme tedy s jistotou říci, že v každé historické epoše platí tisk či jiná média za jednoho z hlavních nástrojů pro válku.

⁷³ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 484.

⁷⁴ Tamtéž, s. 485.

⁷⁵ Diane PURKISS, *The English Civil War: A People's History*. Londýn 2007, s. 276.

Též již zmíněné obležení měst Birmingham a Lichfield r. 1643 mělo velmi negativní dopad na jeho ideál dokonalého kavalíra. Několik měsíců musel čelit několika urážlivým pamfletům z londýnských tiskáren, které jej „očerňovaly“. Patrně nejznámějším a satirickým zobrazením je ten z dubna 1643 s názvem *A True Relation of Prince Rupert Barbarous Cruelty against the Towne of Brumingham*⁷⁶, na kterém je vyobrazen Ruprecht Falcký sedící na koni a v pozadí je zobrazeno město Birmingham (posměšně označené jako Brimidgham), které je celé v plamenech. Cílem bylo prince Ruprechta zesměšnit a rozšířit mezi obyčejnými obyvateli měst ovládaných parlamentaristy fámu o tom, že nechal celé město vypálit a obyvatele nechal vyhnat. Později se však historickými průzkumy ukázalo, že se jednalo o pouhou fámu.⁷⁷ Ovšem takovýchto pamfletů vzniklo mnoho a cílem práce není jmenovat všechna satirická vyobrazení prince Ruprechta Falckého.

Předběžně tedy můžeme říci, že Ruprecht byl bezpochyby svými současníky mnohdy brán jako ušlechtilý kavalír, který svoje příslušné vlastnosti projevoval nejen svým chováním, ale také svými činy a svým oblečením či módními doplňky, i když měl kritiky zejména z řad parlamentaristů. V této rovině mohu říci, že romány víceméně odpovídají historické realitě. Další kapitolka bude věnována Ruprechtovu obrazu ve vojenství.

3.2 Ruprechtovo vojenské umění

Ruprecht Falcký je bezesporu ve všech třech knihách často líčen jako válečný hrdina a zkušený stratég. Jsou zde vyzdvihovány jeho vojenské úspěchy již před příjezdem do Anglie, zejména je již od malička zde popisován jako energický a impulzivní jedinec. Při mnoha líčených jednáních s králem a nejvyššími veliteli royalistických armád opakovaně volal po přímém a razantním útoku na parlamentaristy. Příkladem nám může být jeho neustálé naléhání na přímý útok na Londýn na přelomu let 1642/1643 v románu *Allegiance of Blood*. Král ho zde ovšem odmítá poslechnout a naslouchá spíše umírněným politikům, jako byl jeho kancléř lord Digby. Nejednou je označen za blázna či příliš „*hrdého jelena*“.⁷⁸ Jako ukázkový příklad jeho horlivosti můžu zde uvést ve volném překladu jeho citát z knihy *The Winter Prince*: „*Předstihni svého nepřítele dříve, než promluví. Jakýkoliv jiný kurz je jen ztráta času i mužů.*“ Zmiňuje i svůj názor, že „*kdo ovládá Londýn, ovládá Anglii*“.⁷⁹

⁷⁶ V překladu *Skutečný vztah barbarské krutosti prince Ruprechta vůči obyvatelům Bruminghamu*, myšleno Birminghamu.

⁷⁷ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 81.

⁷⁸ Mark TURNBULL (ed.), *Allegiance of Blood*. Londýn 2019, s. 11–15.

⁷⁹ Cheryl SAWYER, *The Winter Prince*. Cymbridge, Nový Zéland 2015, s. 75.

Jsou zde vyzdvihovány jeho vojenské zkušenosti v oblasti strategie. Uvedu zde několik příkladů. První ukázkou nám může posloužit jeho strategický manévr při obléhání královského města York r. 1644, který obléhali několik týdnů skotští covenanteři, spojenci parlamentaristů. Ruprecht svojí jízdou rozdrtil přímým útokem jejich obležení a Skotové museli ustoupit z celého hrabství Yorkshire. Ruprecht poté vstupuje do města jako hrdý vítěz a je obyvateli oslavován jako hrdinný vojevůdce na černém koni, který porazil bezbožné parlamentaristy.

Dalším příkladem nám může být následné obléhání města Liverpool, které bylo strategicky důležitým místem a král jej potřeboval pro další expanzi v severozápadní Anglii. Ruprecht zde město obléhal několik týdnů a již při podání první nabídky ke kapitulaci byl názoru, že diplomatická cesta nebude úspěšná a bude nejspíše potřeba zaútočit na město. Ruprecht nakonec po dalších nabídkách ke kapitulaci postoj naplnil a na město zaútočil rychlým útokem, čímž rozdrtil obránce a město obsadil. Ovšem zde se později čtenář dovídá, že ztratil mnoho svých vojáků. Proto můžeme teoreticky tvrdit, že jeho vojenské schopnosti byly často omezeny jeho přílišnou horlivostí a zápalu v boji, jak nám dokládají samotné romány.

Dalším nesporně důležitým aspektem dobrého a úspěšného vojevůdce je důležité, aby měl zajištěnou loajalitu a oddanost svých vojáků. S tím dle studovaných románů Ruprecht neměl problém. Ve všech třech románech jsou jeho vojáci vůči jeho rozkazům zcela loajální a jsou ochotni za něho položit i život. Svoji armádu vedl též k tomu, aby byla loajální nejen jemu, ale také jeho králi, jelikož Ruprecht přebíral přímé rozkazy z válečných porad s Karlem I. Jakožto ukázkový příklad aktivní oddanosti jeho vojáků mohu uvést jeho zapálení pro boj za panovníka již zmíněné obléhání města Liverpool, který byl v rukou parlamentaristů. Zde projevuje svoji oddanost tím, že pro krále musí dobýt město *stij co stij*.⁸⁰ Též se objevuje i oddanost u jeho vojáků, kteří před bitvou používají bojový pokřik: „*Za Boha a krále!*“. Jako další pomůcka pro udržení motivace vojáků je zpíván též tzv. Ruprechtův pochod.⁸¹ Vojáci byli neustále okouzleni heroickou osobností i ikonickým šarmem Ruprechta Falckého. Můžeme pozorovat, že vojáci mají až na několik výjimek vysokou morálku a jsou energicky zapálení během bitvy. To ostatně dokazuje i oddanost například jeho fiktivního bojovníka Sira Francise Berkeleyho v románu *Allegiance*

⁸⁰ Michael ARNOLD (ed.), *Marston Moor*. Londýn 2015, s. 123.

⁸¹ Tamtéž, s. 193. Jednalo se o bojový pochod, který měl motivovat vojáky k lepším výkonům. První hudební text se objevil již r. 1650 (transkripce notového zápisu dostupná zde: <https://round.soc.srcf.net/dances/cdb/cdb4/rupert>). [citováno k 5. 4. 2023]

of Blood, který i přes to, že jeho rodina zradila krále, tak neustále stojí při princovi a statečně zemře během dobývání města Altonu, které je datováno v knize dne 13. prosince 1643. Podobný příklad můžeme sledovat i u podobné hlavní postavy Sira Francise Stryker v románu *Marston Moor*. Velkou symboliku oddanosti a věrnosti svému pánu zde také vytváří Boy, černý pudl prince Ruprechta, který je ve všech dílech jeho věrným společníkem a zemře v bitvě u Marston Moor r. 1644, z čehož se Ruprecht dostává velice těžko. Je zde i zmíněn jeho černý kůň Vos, který se stává jeho oporou v bojích díky své vytrvalosti.

Je důležité podotknout, že Ruprechtovo vojenské umění je přeceňováno, neboť někteří generálové z jeho armády byli neorganizovaní a prchali před protivníkem (mezi jmenovanými například náčelník Goring nebo lorda Byrona v bitvě u Marston Moor r. 1644). Též se objevuje i problematická otázka ohledně kontroverzní účasti irských jednotek markýze de Ormondeho, jelikož Francis Berkeley je pověřen bezpečně převézt vojáky jako součást pomoci královským armádám při boji s parlamentaristy a skotskými covenantery. Zejména se tomuto problému věnuje román *Allegiance of Blood*, kde je popisována jejich krvelačnost a rabování v dobývaných městech. Ruprecht Falcký zde argumentuje tím, že není v jeho silách udržet každého vojáka „*na uzdě jako koně*“. Ovšem autorka v románu *The Winter Prince* naopak popisuje Ruprechtovu návštěvu u irské jednotky vedené Danielem O’Neillem, kde si pochvaluje hlavně jejich výzbroj. Ovšem jedině, s čím je nespokojený, je bojový postoj pikénýrů – sám jim ho dokonce předvede, jak je líčeno v knize: „... *princ zaujal správný postoj, postavil píku vzpřímeně přímo vedle své pravé nohy rovnoběžně ke svému pravému boku, zatímco pravou ruku drží u hřídle v úrovni očí jeho, zatímco druhá ruka zůstává viset.*“⁸²

Ve vybraných dílech je líčeno mnoho dalších bitev, z nichž snad největší je zmínka o dvou nejvýznamnějších – bitva o Birmigham (duben 1643) a dobývání Lichfieldu (1643). Ohledně bitvy o Birminghamu se jen letmo samotný Ruprecht zmiňuje, že bojoval u Birminghamu. Dobývání Lichfieldu je několikrát zmíněno v románu *The Cheryl Sawyer*, ale jen velmi stručně a jen v kontextu válečných porad ohledně zvolení správné strategie pro dobytí města.

Bezpochyby lze tedy říci, že Ruprecht Falcký je v románech portrétován jako udatný a šarmantní velitel royalistického vojska, především jezdeckta, který je plně oddán anglickému králi a díky svému jistému šarmu má obdiv i u svých vojáků.

⁸² Cheryl SAWYER, *The Winter Prince*, Cambridge, Nový Zéland 2015, s. 118–119.

3.2.1 Historická realita

Pohledem odborné historické literatury můžeme odvodit, že obraz, který líčí vybraná díla, je částečně pravdivým, avšak přeceněným obrazem dokonalého velitele a stratéga. Ruprecht byl svými současníky ze strany vojáků i mnohých šlechticů považován za skutečného kavaléristu (myšleno jako člen jezdeckta) a zkušeného stratéga.

Pozitivně ho především vnímala strana podporující krále, tzn. významní šlechtici, venkované a pochopitelně celý královský dvůr. V mnoha pamfletech je líčen jako zástupce krále Karla I. v mnoha regionech. Dokonce v některých periodících mu věnují větší pozornost než dění na královském dvoře v Oxfordu. Příkladem nám může být periodikum z r. 1644, kde je líčen jako královský talisman, který zajistí královi jasné vítězství.⁸³

Nejednoznačný odborný pohled má historiografie na Ruprechtovu roli v rámci bitvy u Marston Moor v červenci 1644. Někteří zastánci jeho roli vnímají pozitivně a vyzdvihují jeho strategické schopnosti, díky kterým zachránil stovky svých mužů před jistou zkázou. Též zmiňují jeho snahu o reformu vojenské správy, která nebyla v příliš dobrém stavu již od dob krále Jakuba I. Ovšem se svými určitými návrhy narazil zejména u králových poradců, kteří spíše dbali na své politické cíle.⁸⁴ Negativní názory se zejména upírají k problematickým irským jednotkám, které vskutku nechal přivést po dohodě s králem samotný Ruprecht. Dle názoru mnoha, zejména britských historiků, se díky jeho strategickým manévřům podařilo ale aspoň v počátečních fázích této přelomové bitvy dosáhnout výrazných úspěchů.⁸⁵ Naopak se objevují negativní názory, které naopak kritizují jeho přílišnou angažovanost v boji a tím pádem přecenění jeho sil.

Každopádně role Ruprechta Falckého je v dílech i historiografii hodnocena kladně i negativně, zejména podle strany konfliktu, která prince Ruprechta popisuje a zasazuje do kontextu dané historické události. V následující kapitole se odkloníme od válek a budeme se věnovat vzdělanosti prince Ruprechta Falckého.

⁸³ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 263.

⁸⁴ Ivan ROY – Joy MACADAM, *Why did Prince Rupert fight in Marston Moor?* *Journal of the Society for Army Historical Research*, 86, 2008, s. 236–257. (Dostupné z https://www.jstor.org/stable/44232779?searchText=Why+did+Prince+Rupert+fight+in+Marston+Moor&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DWhy%2Bdid%2BPrince%2BRupert%2Bfight%2Bin%2BMarston%2BMoore%253F&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A9fbe5d8ee953c8f1b6ef9d2e1193c7fe) [citováno k 29. 3. 2023]

⁸⁵ TINCEY, John, *Marston Moor 1644: The beginning of the end*. Londýn 2003, s. 248–249.

3.3 Ruprecht, vzdělanost a umění

Romány se též mnohokrát zmiňují o vysoké úrovni vzdělanosti Ruprechta Falckého, i když se odehrávají v dobách rané fázi anglické občanské války (tj. 1642–1644).

Ve všech dílech je bez pochyby líčen jako neohrožený bojovník a heroický kavalír, ale je též popisován jako polyglot, který hovořil mnoha jazyky díky svému pobytu v Nizozemí i jiných zemích Evropy. V románu *The Winter Prince* je konkrétně jmenována angličtina, němčina, holandština, italština a španělština. V dalších dvou románech se zmiňují autoři o holandštině, angličtině, španělštině, francouzštině a němčině.

Další důkaz jeho rozsáhlého vzdělání jsou zde vyzdvihovány a v minulých kapitolách zmiňovány jeho vojenské zkušenosti, zejména jeho strategické schopnosti a velká horlivost v konfliktech. Zejména vyzdvihují jeho vojenské zkušenosti získané během pobytu v nizozemském exilu u svého otce. Již od svého dětství navštěvoval univerzitu v nizozemském Leidenu, kterou měl kousek od svého domova. A též se zmiňuje o námořníkovi Phineasovi Pettovi, který ho prý naučil být správným námořníkem, zejména v ovládnutí lodě a rozvíjení instinktu přežití. Ale větší pozornost je zde věnována jeho vojenským schopnostem. Příkladem nám může být rozhovor mezi Ruprechtem a Mary Villiers v románu *The Winter Prince*, kde spolu několikrát hovořili o jeho minulosti. Sám sebe označuje spíše za vojáka než prince a z románů vyplývá, že je na své vojenské schopnosti hrdý a chtěl by je předávat svému okolí.

Autorka Cheryl Sawyer popisuje detailně také Ruprechta Falckého jako vzdělaného literáta, který je milovníkem zejména milostných sonetů od Williama Shakespeara. V románu *The Winter Prince* zde dokazuje svoji lásku k Mary Villiers tím, že jí nechal sepsat několik sonetů do pevné vazby malého formátu. Též je zde zmíněn sonet od básníka Henryho Woltona⁸⁶, který z paměti Ruprecht procítěně citoval před celým oxfordským královským dvorem. Král se proto okrajově zmíní, že Ruprecht má umělecké nadání nejen v básnictví. Královna Henrietta Marie dokonce zmiňuje, že při jeho první návštěvě Anglie r. 1635 si v královské knihovně přečetl spisy Thomase Hobbese, jelikož prince Ruprechta zajímaly názory na mnohé politické i vojenské otázky.

⁸⁶ Sir Henry Wolton (1558–1639) anglický básník, diplomat a politik, člen dolní komory anglického parlamentu; v roce 1599 byl náhradním tajemníkem pro Irsko. Na počátku 17. století podnikl několik diplomatických misí ve Svaté říši římské.

Ohledně Ruprechtova uměleckého nadání lze také zmínit jeho šaty, jelikož v románech je často zmiňován jeho styl oblékání. Též jsem zmínil, že se jako dokonalý kavalír nejen choval, ale také oblékal. Například autorka Cheryl Sawyer ve svém románu popisuje, že Ruprecht měl vždy oholené tváře i bradu, učesané vlasy a velký klobouk, na kterém měl několik peříček z nejmenovaných ptáků.

Celkově lze shrnout, že Ruprecht Falcký je v historických románech líčen jako vzdělaný intelektuál, který si libuje v četbě romantických sonetů, ale také je zde představen obraz oddaného vojáka, který měl těžké dětství, a právě vojenská kariéra mu umožnila tato traumata z dětství překonat.

3.3.1 Historická realita

Ruprecht Falcký je mnohými odborníky vnímán jako vzdělaný člověk, který se rád učil novým věcem a rychle se jim také učil. Dle historické reality můžeme říci, že tomu tak vskutku bylo a romány de facto odpovídají historické realitě. Již Ruprechtovi reálné jazykové znalosti jsou obdivuhodné. Již jako 4letý dle zdrojů uměl základy angličtiny, češtiny, francouzštiny, němčiny a je prokázán jeho zájem v latině a řečtině. Později si osvojil také holandštinu, italštinu, španělštinu a portugalštinu.⁸⁷

Již v jeho mladých letech je popisován svými současníky jako *zapálený, zlomyslný a vášnivý jedinec*⁸⁸, který se rád učí novým věcem, a to zejména ve vojenském umění. Mnoho historiků cení jeho vojenské znalosti a strategické dovednosti v mnohých bitvách, a to nejen v anglické občanské válce, nýbrž v rámci celoevropských dějin. Díky tomu se také později stal oblíbencem nejen krále Karla I., ale také jeho syna Karla II., který jej dokonce jmenoval vrchní admirálem britského námořnictva r. 1666 v anglo-nizozemské válce, kde se vyznamenal v námořních bitvách při blokaci anglického pobřeží před Nizozemci (např. bitva u Lowestoftu r. 1665 nebo bitva na den svatého Jakuba r. 1666, která byla definitivním vítězstvím anglického loďstva).⁸⁹

Ruprecht je v románech líčen jako milovník sonetů, což je sice historicky neověřitelné, jelikož se nedochovaly žádné historické prameny, které by to dokazovaly. Ovšem můžeme podpořit obraz Ruprechta jakožto milovníka výtvarného umění, neboť historicky doložitelné je jeho výtvarné nadání. Během svého pobytu v rodné Rýnské Falci se vyznamenal jako vynikající

⁸⁷ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 20, 427–428.

⁸⁸ Tamtéž, s. 23–24.

⁸⁹ Nicholas A. M. RODGER, *The Command of the Ocean: A Naval History of Britain 1649–1815*. New York 2004, s. 117.

portrétista a znalec tiskařského umění. Sám vytvořil několik tzv. mezzotint⁹⁰, kdy příkladem mohou uvést např. *The Great Executioner* nebo *Standard Bearer* (obě vyhotoveny r. 1658).⁹¹

Historicky doložitelné je nejen jeho vzdělání na univerzitě v nizozemském Leidenu, ale též jeho vřelý zájem o přírodní vědy. Významným objevem se staly kromě vynálezů jmenovaných v životopisu Ruprechta Falckého také jeho neúspěšné pokusy o nové slitiny kovů nebo mnohá šifrování, které aktivně využíval během svých válečných tažení. Jeho zájem ostatně dokazuje v listopadu 1660, kdy byla založena *Královská společnost*⁹², která sdružovala významné anglické vědce, učence a vzdělance z mnoha přírodovědných oborů. Ruprecht Falcký se stal aktivním členem a jedním ze spoluzakladatelů. Výstižné označení pro Ruprechta měl anglický šlechtic a básník John Wilmot, 2. hrabě z Rochesteru, který jej označil za *archetyp vojáka-vědce*.⁹³ Proto jej mnoho současníků obdivovalo za jeho vynalézavost a toto tvrzení jen dokazuje seznam jeho vynálezů či jen neúspěšných pokusů, který je velice obdivuhodný už jen svým rozsahem.⁹⁴

Celkově se dá tedy poznamenat, že Ruprecht Falcký byl jedincem, který se učil velmi rychle, zejména pak ve vojenství a v přírodních vědách. Též je historicky doložitelné, že byl též jazykově znalý a dokázal se snadno dorozumět v mnoha zemích Evropy díky velké paletě naučených jazyků, a tudíž i vstřebávat poznání v těchto jazycích. V poslední kapitole se budu věnovat zajímavému tématu – milostnému životu Ruprechta Falckého.

3.4 Ruprecht a milostný život

Ruprecht Falcký je ve vybraných dílech, zejména v románu od Cheryl Sawyer je líčen jako milovník krásných žen, který rád flirtuje a rád se jimi také obklopuje. Je zde čtenáři předkládán obraz ideálního kavalíra, který má nejen čestné chování, ale též se vyzná v dvorské etice a dokáže obratně hovořit v dvorních debatách mezi významnými šlechtici.

V historickém románu *The Winter Prince* od Cheryl Sawyer je líčen podrobně Ruprechtův román s Mary Villiers, vévodkyní z Richmondu a manželkou Jamese Stewarta,

⁹⁰ Mezzotinta (též jako škrábavá či tónová rytina) je grafická tiskařská technika, jejíž původ se datuje do první poloviny 17. století, kdy její první užití je zaznamenáno německým tiskařem a vojenským důstojníkem Ludwigem von Siegenem, který touto technikou ve své hessenské dílně vytiskl mnoho obrazů. Samotný vynález byl připisován samotnému Ruprechtovi, ale později se prokázalo, že za ním stojí von Siegen a Ruprecht Falcký tuto metodu jen vylepšil a rozšířil mezi několik svých učenců v Nizozemsku i Anglii. (Zdroj: Jindřich Marco, *O grafice: kniha pro sběratele a milovníky umění*. Praha 1981.)

⁹¹ Obě mezzotinta se nám uchovala v originálních verzích. *The Great Executioner* je uložen ve sbírce Metropolitního muzea umění v New Yorku, zatímco *Standard Bearer* je uložen v Institutu umění v Chicagu.

⁹² Celým názvem *Royal Society for the Improvement of Natural Knowledge*.

⁹³ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 440.

⁹⁴ Tamtéž, s. 441–443.

Ruprechtova bratrance. Již od prvního okamžiku je celý román prolut tímto láskyplným románkem, který sice skončí rozchodem, ale na druhou stranu je velmi intenzivní a několikrát zde může být čtenář svědkem milostných a napjatých scén.

Příkladem může být jejich odloučení v průběhu prvních let anglické občanské války. Autorka zde líčí jejich pocity, které by se daly označit jako plné smutku. Je zde popisován též jejich poněkud zvláštní vztah. Ruprecht byl znám jako lamač dívčích srdcí, ale Mary vůči jeho šarmu byla podle líčení autorky zprvu imunní. Mary si ovšem vážila jeho přátelství, i když později se jejich vztah stupňuje a je čím dál více intenzivní. Již samotná královna Henrietta Marie se sama v románu zmíní, že je milovníkem krásných a urozených dam.⁹⁵ Aby Ruprecht na svoji “milovanou“ nezapomenul, tak si nechává i po jejich rozchodu Maryinu malou podobiznu. Ruprecht ji jako své blízké přítelkyni vyjádřil lásku sbírkou sonetů, kterou ji nechal sepsat od anglického básníka Henryho Woltona a nechal jí je svázat do malé knížky na památku. Několikrát je i zmíněno, že při jejich četbě si Mary vzpomene na Ruprechta a jejich lásku. Jejich začátek vztahu vypráví dramatická scéna, ve které je Mary uvězněna v tunelu pod hradbami v Oxfordu a Ruprecht ji přichází zachránit. Zde se poprvé políbí a začínají spolu prožívat utajovaný vztah plný vášně.

Mary ovšem časem otěhotní se svým manželem Jamesem Stewartem a pro Ruprechta je to velká emoční rána. Naneštěstí Ruprecht objeví i malý papír, který kritizuje jeho milostný poměr s Mary Villiers a radši ho hodí do krbu, aby ho nikdo další nečetl. Sice se společně nadále tajně scházejí, ale nakonec se společně dohodnou, že bude lepší jejich vztah ukončit a v závěrečné kapitole je líčena romantická scéna, ve které odplouvá z přístavu Plymouth Mary Villiers s královnou Henrietta Marií do francouzského exilu před občanskou válkou a Ruprecht jí zde mává z dále na rozloučenou. Jako důkaz Ruprechtovy lásky k Mary si ponechává u sebe již zmíněnou její malou podobiznu.

Románek není ovšem jediný, který se v románu vyskytuje. I v románu *Marston Moor* je zmínka o jeho velmi kladném vztahu ke krásným ženám, které prý neodolají jeho půvabu a krkavčím vlasům. Dokonce je zde zmínka o dopisu Ruprechta Falckého pro Charlotte Stanley, hraběnkou z Derby. Ten je plný vášně a obsahoval lehce erotický obsah.⁹⁶

⁹⁵ Cheryl SAWYER, *The Winter Prince*, Cambridge, Nový Zéland 2015, s. 370.

⁹⁶ Michael ARNOLD (ed.), *Marston Moor*. Londýn 2019, s. 57–58.

Celkově lze tedy shrnout, že zejména v historickém románu *The Winter Prince* od Cheryl Sawyer je čtenáři překládán obraz Ruprechta Falckého jako dokonalého milovníka krásných dam na příkladu šlechtičny Mary Villiers.

3.4.1 Historická realita

V porovnání s historickou realitou vycházející z odborné literatury můžeme říct, že jeho milostné plotky byly známé i během jeho skutečného života.

Jak již bylo zmíněno, tak parlamentaristické pamflety zejm. v Londýně očerňovaly Ruprechta Falckého a ani jeho milostné plotky nebyly výjimkou. Příkladem uvedu jeho již zmiňovaný vztah s Mary Villiers, který propaganda parlamentaristů náležitě využila a jejich vztah prohlásila za herezi, jelikož Ruprecht Falcký a Maryin manžel Jakub Stewart byli příbuzní, tudíž jej obviňovali z incestu a volali po řešení této milostné zápletky. Například se objevily i takové názory, které Ruprechta obviňovaly z toho, že si skrze milostný poměr s Mary buduje cestu pro lepší pozici na královském dvoře v Oxfordu. Jejich vztah není historicky ověřen, ale ani vyvrácen. Sice irský velitel a Ruprechtův příznivec Daniel O'Neill veřejně prohlásil, že vztah mezi Ruprechtem a Mary Villiers je čistě přátelský a žádný milostný, tak ztratil Ruprechtovu náklonnost, což může dokazovat jistou náklonnost k Mary z Ruprechtovy strany. Ovšem i tak není jisté, zda mezi Ruprechtem a Mary skutečně láska vzkvétala či nikoli.⁹⁷ Mary se svým manželem byli příznivci a blízcí přátelé Ruprechta a proto, když se rozmohla křivá obvinění ohledně Maryina vztahu s Ruprechtem, tak jej to zřejmě velmi ranilo, ovšem samotný James se k tomu oficiálně nevyjádřil.

Jisté ovšem je, že Ruprecht Falcký měl za svého života doloženy minimálně dva milostné vztahy. První jeho osudovou ženou se stala jedna z družiček jeho švagrové, manželky jeho bratra Karla Ludvíka, Marie Luisa z Degenfeldu. Jejich vztah byl ovšem z mnoha důvodů komplikovaný, a proto se nakonec rozhodl r. 1659 odejít jako vojenský velitel do Uher ve službách císaře Ferdinanda III.⁹⁸

Druhý milostný poměr navázal s anglickou herečkou a literátkou Margaret Hughes⁹⁹, kterou měl dle tehdejších pramenů velmi rád, a i když spolu neuzavřeli manželství, tak přesto zplodili dceru Rupertu. Ruprecht ji dle doložených pramenů miloval nadevše. Nechal ji koupit

⁹⁷ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 173–175.

⁹⁸ Tamtéž, s. 248–249.

⁹⁹ Též jako Peg Hughes nebo Margaret Hewes.

dům v městečku Hammersmith (dnešní Brandenburgh House) za 25 tisíc liber, stala se členkou Královské společnosti a zahrnul ji šperky ze své rodné země.¹⁰⁰ Ovšem když Ruprecht r. 1682 zemřel, tak jí odkázaný majetek nechala buď prodat nebo jej prohrála v hazardních hrách s různými šlechtici (například náušnice Ruprechtovy matky Alžběty prohrála v pokeru s vévodkyní s Marlboroughu).¹⁰¹

Další milostné poměry Ruprechta Falckého sice nemůžeme historicky doložit, ale jisté určitě je, že další milostné poměry bezpochyby měl. Lze zajisté potvrdit, že obraz Ruprechta Falckého jako milovníka krásných žen v literatuře bezpochyby koresponduje s historickou realitou.

¹⁰⁰ Charles SPENCER, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007, s. 366.

¹⁰¹ Philip H. HIGGINS – Kalman A. BURMIN – Edward a. LANGHANS, *Volume 8: A Biographical Dictionary of Actors, Actresses, Musicians, Dancers, Managers and Other Stage Personnel in London (1660–1800)*. Chicago 1982, s. 24–26.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo provést kritickou analýzu a historickou komparaci *druhého* života Ruprechta Falckého v anglicky psané krásné literatuře. Pomyslným, ale zároveň reálným vzorkem mého výzkumu se stala četba a následná analýza tří vybraných historických románů, ve kterých je Ruprecht Falcký hlavní postavou nebo jedna z ústředních, které nejvíce ovlivňují děj.

Tato práce si pokládá za cíl odpovědět na 2 základní otázky, jak je již zmíněno v úvodu: Zaprvé, do jaké míry dochází ke zkreslení dějin a kolik „Ruprechtů“ vlastně existuje? A zadruhé, z kolika si může veřejnost vybrat?

Nejdříve jsem v prvních kapitolách bakalářské práce stručně představil teoretický rámec *druhých životů* jakožto součásti kolektivní historické paměti, dále základní poznatky o historické komparaci, a nakonec jsem představil historický kontext anglické občanské války vč. krátkého biografie samotného Ruprechta Falckého.

Nakonec jsem provedl historickou komparaci mezi „literárními Ruprechtů“ a historickým Ruprechtem Falckým. Vytyčil jsem 4 základní oblasti, které představují základní pohledy na Ruprechtovy *druhé životy*.

Prvním okruhem se stal obraz dokonalého kavalíra, který se prakticky naplnil. I když ve vybraných titulech jsou patrné menší odchylky, tak prakticky a s jistotou mohu tvrdit, že Ruprecht v rámci literatury je nepochybně líčen jako dokonalý heroický kavalír, který je charismatický, čestný, pohledný a zná správnou dvorní etiketu. V porovnání s historickou realitou zde máme ovšem menší odchylky, které zde musím zmínit. Zejména se rozchází v jeho vojenských schopnostech, kde Ruprecht je sice historiky považován za válečného hrdinu a jakousi ikonu kavalírství, ovšem je mu vyčítána určitá přehnaná horlivost v konfliktech a též jeho negativní (mnohdy až nelítostný) vztah vůči parlamentaristům.

I druhý okruh, který se týká Ruprechta pohledem jeho vojenských schopností, lze považovat za příliš heroický. Čtenáři je ve vybraných titulech představen obraz čestného kavaléristy, který vedl královské jezdecko proti parlamentaristům v mnoha bitvách (zejm. je však líčena bitva u Marston Moor r. 1644). Lze ocenit i to, že autoři zahrnuli do svých děl i dobovou parlamentaristickou propagandu, která neustále očerňovala Ruprechta Falckého a jeho vojenské úspěchy. S menšími odchylkami lze tedy tvrdit, že romány se víceméně shodují s historickou realitou a popisují Ruprechta nejen jako vojáka, ale také popisují jeho nedostatky.

V třetím okruhu se práce věnuje Ruprechtově vzdělanosti a dozvídáme se o předkládaném obrazu Ruprechta Falckého jako vzdělaného literáta. Tento obraz je ovšem pouhým kouskem toho, jakých úspěchů dosáhl Ruprecht za svého reálného života. Tato interpretace se shoduje s historickou realitou, a tudíž můžeme usoudit, že zde nejsou žádné odchylky od historické reality s výjimkou jeho úrovně vzdělanosti ohledně milostných sonetů, které nejsou historicky ověřitelné.

Ve čtvrtém a posledním okruhu se komparace věnuje jeho milostným vztahům v románech. Nejvíce je jeho milostný život popisován poměrně detailně v historickém románu *The Winter Prince* od Cheryl Sawyer. Hlavní dějovou linku zde zaplňuje milostný vztah Ruprechta Falckého a Mary Villiers, který není sice historicky zcela vyvratitelný či průkazný, ale poukazuje tak na historickou realitu o náklonosti Ruprechta Falckého ke krásným ženám.

Celkově lze závěrem usoudit, že každý literární titul, který jsem vybral, do jisté míry spoluutváří *druhý život* Ruprechta Falckého. Z historické analýzy, kterou jsem provedl, mohu též usoudit, že pomyslné *druhé životy* Ruprechta Falckého jsou až na menší odchylky shodné s historickou realitou a chtěl bych poukázat na to, že míra zkreslování historických faktů je zde na malé úrovni. Nejvíce odchylek bychom mohli najít v prvním okruhu, který se zabývá otázkou kavalírství Ruprechta Falckého ve vybraných titulech, ale ve zbylých oblastech bádání lze jen potvrdit téměř stoprocentní shodu s historickou realitou.

Jisté ovšem je, že mnohé skutky Ruprechta Falckého ve vybraných románech jsou zajisté literárně zabarveny. Ale musím připomenout to, že můj výzkum nebyl literárního, nýbrž historiografického rázu. Každý literární útvar obsahuje potenciální *druhý život* Ruprechta Falckého (v mém případě jsou tři tituly rovny třem *druhým životům*). Takto můžeme analyzovat a historicky komparovat jakoukoli vybranou historickou skutečnost. Má práce měla za cíl poukázat na možnosti užití historické komparace nejen pro akademické, ale také školní účely. Užití historické komparace může ve školním dějepisu vést k lepšímu odhalování zkreslování/překrucování dějin, odhalování fake news apod. Zejména jako vhodná metoda do školního dějepisu se jeví u takových historických skutečnostech, které jsou obklopeny řadou interpretací např. z důvodu nedostatku historických pramenů či vinou zkreslení skrze uměleckou tvorbu.

Víceméně fenomén druhých životů není jen záležitostí týkající se osobnosti Ruprechta Falckého, nýbrž historických postav obecně. Každá historická osobnost má jisté přednosti, které jsou pro širokou veřejnou poutavé a lze je proto aktivně využívat v rámci umění

a krásné literatury. Již jen milostné vztahy Ruprechta Falckého jsou velice zajímavou a pro mnohé čtenáře (zejména dámská část) doslova žádoucí složkou uměleckého útvaru. Autoři krásné literatury proto aktivně využívají poutavých osudů mnoha dalších historických osobností, které prožili mnohá dobrodružství. Příkladem mohou jmenovat postavu kardinála Richelieua, jehož osobnost byla popularizována francouzským spisovatelem Alexandrem Dumasem v romantické trilogii *Tři mušketýři* z let 1844–1850. A totéž můžeme najít i v následných filmových či divadelních zpracováních z 20. i 21. století. I zde se jejich obraz měnil v souvislosti s autorovým i dobovým pohledem, ale toto způsobilo stále rostoucí zájem nejen o osobnost mušketýrů a kardinála Richelieua, ale obecně o historické prostředí Francie v 1. polovině 17. století, kde dominuje náboženské rozdělení vzniká tak zde prostor pro romantické líčení osudů hlavních hrdinů. Zde se vyskytne otázka: Byl by kardinál Richelieu pro veřejnost tím, kterého stvořil samotný Dumas? A tuto otázku lze položit i na mnou vybranou historickou osobnost: Byl by bez krásné literatury nějaký “druhý Ruprecht Falcký“?

Jisté je, že krásná literatura je vhodným prostředkem pro popularizaci historických osobností, a to nejen Ruprechta Falckého, ale také pro mnohé další. Ruprecht Falcký byl mužem, který prožil zajímavý životní příběh a skrze recenze od mnoha čtenářů mohou potvrdit, že zejména v anglosaském prostředí se jedná o velice oblíbenou literární postavu. Ovšem zde také záleží na sympatiích čtenáře, jak vnímá Ruprechtovy osudy a jaké pasáže z jeho *druhého života* považuje za atraktivní, a které naopak nikoli.

Základním úkolem v horizontu budoucnosti je proto dbát na popularizaci historie, ale také na její věrohodnost. Popularizace historie je velmi důležitou činností každého, kdo má určitou zálibu v historii. Může zde ovšem dojít k jistému zkreslení historické reality, kde zároveň vznikají pomyslné *druhé životy* daných historických skutečností. Zde začíná práce historika, který je zde nezávislým pozorovatelem daného *druhého života* a může zde případně připomenout odlišnost od historické reality, která se opírá o jeho odbornost.

Mezi českými historiky prozatím není mnoho odborných titulů, které by se přímo věnovaly výzkumu *druhých životů* a hlubší historické komparaci. Avšak je zde několik výjimek, mezi nimiž mohou jmenovat didaktika školního dějepisu Zdeňka Beneše nebo publicistku a historičku Marii Koldinskou, kteří se tímto výzkumem zabývají a jejich práce proto mohou doporučit jako cestu pro lepší porozumění zejm. národní historii a rozšíření historického vědomí každého jedince.

Seznam bibliografie

Seznam vybraných historických románů

ARNOLD, Michael (ed.), *Marston Moor*. Londýn 2015.

SAWYER, Cheryl, *The Winter Prince*. Druhé vydání. Cambridge, Nový Zéland 2015.

TURNBULL, Mark (ed.), *Allegiance of Blood*. Londýn 2019.

Seznam použité odborné literatury

BENEŠ, Zdeněk, *Historický text a historická kultura*. Praha 1995.

BROWN, Stephen, *The Company: The Rise and Fall of the Hudson's Bay Empire*. Toronto 2020.

BLOCH, Marc, *Obrana historie aneb historik a jeho práce*. Přeložila Helena BEGUIVINOVÁ. Praha 2011.

CARLTON, Charles, *The Experience of the British Civil Wars*. Londýn 1992.

ČECHURA, Jaroslav, *Zimní král anebo České dobrodružství Fridricha Falckého*. Praha 2004.

HIBBERT, Christopher, *Cavaliers and Roundheads: The English War 1642–1649*. Londýn 1993.

HIGHFILL, Philip H. – BURMIN, Kalman A. – LANGHANS, Edward A., *Volume 8: A Biographical Dictionary of Actors, Actresses, Musicians, Dancers, Managers and Other Stage Personnel in London (1660–1800)*. Chicago 1982.

HROCH, Miroslav, *Oliver Cromwell*. Praha 1968.

KOVAŘÍK, Jiří (ed.), *Války proti králi (1642–1658)*. Praha 2019.

KOVÁŘ, Michal, *Stuartovská Anglie: stát a společnost v letech 1603-1689*. Praha 2001.

MARCO, Jindřich, *O grafice: kniha pro sběratele a milovníky umění*. Praha 1981.

MAUROIS, André – MORTH, Michel, *Dějiny Anglie*. Přeložil Jiří NOVOTNÝ. Praha 1993.

MILLER, Jaroslav, *Falcký mýtus*. Praha 2004.

MUNCK, Thomas, *Dějiny sedmnáctého století*. Přeložil Vítězslav KREMLÍK. Praha 2002.

PURKISS, Diane, *The English Civil War: A People's History*. Londýn 2007.

RODGER, Nicholas A. M., *The Command of the Ocean: A Naval History of Britain 1649–1815*. New York 2004.

SPENCER, Charles, *Prince Rupert: The Last Cavalier*. Londýn 2007.

TINCEY, John, *Marston Moor 1644: The beginning of the end*. Londýn 2003.

TRUSH, Andrew – FERRIS, John. P. (edd.), *The History of the House of Commons 1604–1629*. Cambridge 2010.

VODIČKA, Pavel (ed.), *Kavalíři, puritáni, královrazi*. Praha 2011.

WOORLYCH, Austin, *Battles of the English Civil War*. Londýn 1966.

YOUNG, Peter – HOLMES, Richard, *The English Civil War*. Londýn 2000.

Seznam použitých odborných článků

HUBER, Grey – SHULTZ, Kay Pechenick – WETZEL, John E., *The n-Cube is Rupert*, The American Mathematical Journal, 126, 2018, s. 502–512. (Dostupné z <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0002+9890.2018.1448197?journalCode=uamm20>) [citováno k 7. 3. 2023]

KOLDINSKÁ, Marie, *Bílá Hora 1620-2021: Mýtus jako stavební kámen informační války*, Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy fakulty: řada společenských věd 35 (2), 2021.

ROY, Ivan – MACADAM, Joyce, *Why did Prince Rupert fight in Marston Moor?*, Journal of the Society for Army Historical Research, 86, 2008, s. 236–257. (Dostupné z https://www.jstor.org/stable/44232779?searchText=Why+did+Prince+Rupert+fight+in+Marston+Moor&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3DWhy%2Bdid%2BPrince%2BRupert%2Bfight%2Bin%2BMarston%2BMoor%253F&ab_segments=0%2Fbasic_search_gsv2%2Fcontrol&refreqid=fastly-default%3A9fbe5d8ee953c8f1b6ef9d2e1193c7fe)

[citováno k 7. 3. 2023]

SCHOLZ, Milan, *Komparativní přístup v historiografii a transnacionální historická problematika*, Sociální studia, 1, 2009, s. 69–87. (Dostupné z https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/download/5688/4783/8694) [citováno k 10. 3. 2023]

ŠUBRT, Jiří – PFEIFEROVÁ, Štěpánka, *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání*, *Historická sociologie*, 1, 2010, s. 9–29. (Dostupné z <https://historicalsociology.cuni.cz/HS-31-version1-2subrt.pdf>) [citováno k 28. 3. 2023]